

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND

Eraõiguse Instituut

Rünga Bogdanov

RIIK DIGITAALSETE ANDMEKOGUDE AUTORIÕIGUSTE OMAJANA

Magistritöö

Juhendaja: Mario Rosentau, dr jur

Tallinn

2015

SISUKORD

1.	SISSEJUHATUS.....	3
2.	DIGITAALNE AVALIK ANDMEKOGU AUTORIÕIGUSTE KAITSE OBJEKTINA.....	5
2.1.	Andmekogu mõiste ja seos autoriõigusega	5
2.2.	Avaliku andmekogu aluseks oleva eraõigusliku IT loomingu osad ja nende autoriõiguslik kaitse... ..	8
2.1.1.	Andmebaasi mõiste ja autoriõiguslik kaitse.....	10
2.1.2.	Arvutiprogrammi mõiste ja autoriõiguslik kaitse.....	13
2.1.3.	Graafilise kasutajaliidese mõiste ja autoriõiguslik kaitse.....	18
3.	AUTORIÕIGUSTE SISU NING LOOVUTAMINE VÕI LITSENTSIMINE AVALIKULE SEKTORILE.....	20
3.1.	Autori isiklikud õigused	20
3.2.	Autori varalised õigused.....	23
3.2.1.	Andmebaasi tegija õigused	33
3.3.	Autoriõiguste loovutamine või litsentsimine avalikule sektorile	37
3.3.1.	Autorilepingu mõiste ja sisu	37
3.3.2.	Andmekogu aluseks oleva IT loomingu hankimine väliselt arendajalt	40
3.3.3.	Andmekogu aluseks oleva IT loomingu arendamine majasiseselt.....	42
4.	EMPIIRILINE UURING	45
4.1.	Sissejuhatus, eesmärk ja valim.....	45
4.2.	Tulemused. Analüüs.....	47
5.	KOKKUVÕTE.....	60
6.	SUMMARY	63
7.	KASUTATUD ALLIKAD.....	65
	Kasutatud kirjandus.....	65
	Kasutatud normatiivaktid	66
	Kasutatud kohtupraktika	68
8.	KASUTATUD LÜHENDITE LOETELU.....	70

1. SISSEJUHATUS

Ühiskonna tehnoloogiline, majanduslik ja kultuuriline areng on toonud kaasa infotehnoloogiliste lahenduste laialdase kasutamise. Infotehnoloogiat kasutatakse kõigis eluvaldkondades ja seda nii era- kui avalikus sektoris. Avaliku sektori hallatavad digitaalsed andmekogud võimaldavad osutada mitmeid olulisi teenuseid, aidates seega igapäevaselt kaasa infoühiskonna toimimisele ja e-Riigi teenuste osutamisele. Avaliku teabe seadus defineerib andmekogu kui avalik-õiguslikku objekti, mida kasutatakse seaduse, haldusaktiga või rahvusvahelise lepinguga kindlaksmääratud ülesannete täitmiseks (edaspidi AvTS § § 43¹).¹ Andmekogude loomine eeldab reeglina autori(te) intellektuaalset panust, kuid kuna andmekogu pole eraõiguslik objekt on küsitav, millisel määral on võimalik selle autoriõiguslik kaitse ning millises ulatuses riik autoriõigustega andmekogu loomisel, muutmisel ja kasutamisel arvestama peab.

Käesoleva töö eesmärgiks on analüüsida, mida digitaalse avaliku andmekogu puhul autoriõiguse või autoriõigusega kaasnevate õigustega kaitsta saab. Samuti seda, kuidas avalik sektor andmekogu asutamiseks ja arendamiseks vajaliku IT loomingu omajaks saab, millised autoriõiguslikud probleemid sealjuures tekkida võivad ning kuidas on võimalik neid lahendada või ennetada. Lisaks uurib töö seda, kuidas autoriõiguslikke küsimusi andmekogude aluseks oleva IT loomingu hankimisel praktikas lahendatakse.

Magistritöö käsitleb andmekogu mõistet laiemas tähenduses, käsitledes ka andmekogu tegemiseks ja käivitamiseks vajamineva arvutiprogrammi ja kasutajaliidese autoriõigusliku kaitse tagamise probleeme. Magistritöö käsitleb riigi andmekogude autoriõigusliku kaitse tagamise küsimusi. Magistritöö ei käsitle kohalike omavalitsuste andmekogusid.

Magistritöö analüüsib rahvusvahelist, Euroopa Liidu ja Eesti seadusandlust ja erialakirjandust ning samuti olemasolevat Eesti ja Euroopa Liidu kohtupraktikat andmekogude aluseks oleva IT loomingu autoriõiguste kaitse vallas. Magistritöös on võrreldud ka Eesti ja Saksa õigust tarkvara õiguskaitse osas. Magistritöö üheks osaks on empiiriline uuring riigihangete registris olevate hankelepingute projekte põhjal mis näevad ette andmekogu asutamiseks oleva vajaliku tarkvara soetamist või olemasoleva tarkvara edasi arendamist. Andmekoguna on uuringus käsitletud nii juba loodud andmekogusid kui alles asutamisel olevaid andmekogusid. Uuringu eesmärgiks on selgitada, kuidas autoriõiguslikke küsimusi andmekogude aluseks

¹ Avaliku teabe seadus. – RT I 2000, 92, 597 – RT I, 12.07.2014, 33

oleva tarkvara hankimisel lahendatakse ja kuidas on praktikas levinud lahendused kooskõlas kehtiva autoriõiguse seaduse ning autoriõigusseaduse eelnõuga.

Magistritöö on jaotatud kolmeks osaks. Esimeses osas selgitatakse, millisel juhul saab andmekogu kui avalik-õigusliku objekti puhul üldse olla tegemist autoriõiguste kaitsega ning mida ja mis alusel sel juhul kaitstakse.

Teine osa uurib, kuidas riik andmekogu aluseks oleva IT loomingu autoriõiguste omajaks saab ning milliseid autoriõiguslikke probleeme sealjuures tekkida võib. Magistritöö kolmas osa sisaldab empiirilist uuringut ja uuringu analüüsi selle kohta, kuidas avalikus sektoris andmekogude loomiseks vajalikku tarkvara hankimisel autoriõiguslikke küsimusi lahendatakse.

Magistritöös on autoriõiguste ja autoriõigustega kaasnevate õiguste tähistamiseks kasutatud vastavalt kontekstile ka lühendatult „autoriõigused“ või lihtsalt „õigused“.

Magistritöös on kasutatud uurimismeetoditena võrdlevat, analüütilist ja empiirilist meetodit. Magistritöös on uurimisprobleemide juures läbivalt analüüsitud ka Saksa autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste norme. Saksa õigus on magistritöös võrdlemiseks valitud eelkõige seetõttu, et autoriõigus on üks osa eraõigusest ning Saksa õiguskord on suuresti olnud aluseks Eesti eraõiguse välja töötamisel. Analüütilist meetodit on töös kasutatud peamiselt autoriõigusnormide loogika ja ülesehituse uurimisel. Empiirilist meetodit on kasutatud riigihangete registris olevate lepinguprojektide osas uuringu läbi viimisel.

Praktikas saab magistritööd kasutada tarkvara hankimisel autoriõiguslike põhimõtete välja töötamisel.

Käesolev töö püstitab 2 hüpoteesi. Esimene hüpotees on, et kehtiv autoriõiguse regulatsioon võimaldab lahendada autoriõiguslikud küsimused, mis avalikul sektoril digitaalsete andmekogude aluseks oleva IT loomingu osas tekivad.

Teine hüpotees on, et andmekogude aluseks oleva tarkvara hankimisel lahendatakse autoriõiguslikud küsimused kooskõlas kehtiva autoriõigusseadusega, arvestades sealjuures nii era- kui avaliku sektori huve.

2. DIGITAALNE AVALIK ANDMEKOGU AUTORIOIGUSTE KAITSE OBJEKTINA

2.1. Andmekogu mõiste ja seos autoriõigusega

Me elame infoühiskonnas, mida iseloomustab info paljusus, kiire kättesaadavus ja infotehnoloogia laialdane kasutamine erinevates eluvaldkondades. Infotehnoloogia arengu tõttu on tekkinud meie ühiskonnas kohati lausa info üleküllus.² Avalikus sektoris on infotehnoloogiliste lahenduste kasutamine laialdaselt levinud. Elektroonilisi kanaleid pidi saavad riigiasutustega suhelda nii kodanikud kui ka teised riigiasutused.

Tekkivad uued tehnoloogiad avalikus sektoris lubavad rääkida e-Riigi tekkimisest.³ E-Riigi üheks oluliseks komponendiks on digitaalsed andmekogud, mis võimaldavad töödelda suurt hulka andmeid ja osutada ühiskonna toimimiseks vajalikke teenuseid.

Avaliku teab seadus § 43 lg 1 annab andmekogu legaaldefiniitsiooni: Andmekogu on riigi, kohaliku omavalitsuse või muu avalik-õigusliku isiku või avalikke ülesandeid täitva eraõigusliku isiku infosüsteemis töödeldavate korrastatud andmete kogum. Andmekogu asutatakse seadusega või selle alusel antud õigusaktiga (AvTS § 43³ lg 1). Andmekogusid kasutatakse laialdaselt, sest need hõlbustavad andmete töötlust ja kättesaadavust.⁴ Täna on Eestis loodud juba ligemale 200 andmekogu, mis võivad olla erineva suuruse ja keerukusega ning sisaldada endas suurt hulka andmeid.

Digitaalse andmekogu puhul võib seos autoriõigusega tekkida mitmetel juhtudel. Seos autoriõigusega tekib andmekogu asutamisel või arendamisel näiteks juhul kui andmekogusse kaasatakse teoseid, mis on autoriõigusega kaitstud. Nimetatud teoste andmekogusse kaasamise autoriõiguslikud küsimused pole küll otseselt antud magistritöö uurimisobjektiks, kuid võivad andmekogude asutamisel ja arendamisel siiski tõusetuda. Ehkki enamikul juhtudel koostatakse ja asutatakse andmekogu andmetest, mis ei kujuta endast autoriõiguskaitse objekti,⁵ pole siiski välistatud autoriõigustega kaitstud teoste kaasamine andmekogusse. Nimelt hoitakse täna andmekogudes lisaks struktureeritud andmetele ka

² M.E.Hobart, Z.S.Schiffman. Information ages – Literacy, Numeracy, and the Computer Revolution. The Johns Hopkins University Press. Baltimore: 1998 lk 236

³ H.Haav, A.Kalja. Databases and Information Systems II. Kluwer Academic Publishers London: 2002 lk 149

⁴ TEA entsüklopeedia. 2. köide. Tea kirjastus. Tallinna Raamatutrükikoda 2009. Lk 150

⁵ M.Rosentau. Riigi ja kohaliku omavalitsuse asutuste poolt tellitava arvutitarkvara autoriõiguste omandamise, litsentseerimise ja teenusepõhise kasutuse põhimõtted. 2008 lk 18 Arvutivõrgus:
https://www.osale.ee/konsultatsioonid/files/consult/99_AITP%20vers%201-0.doc (20.04.2015)

dokumente, kaarte, fotosid, heli- ja videosalvestisi,⁶ mis võivad olla kaitstavad teosena autoriõigusseaduse tähenduses. Kuna autoriõiguse sätted jäävad kehtima ka digitaalkeskkonnas olevate autoriõiguse objektide osas,⁷ tuleb juhul, kui andmekogu sisaldab autoriõiguse alusel kaitstavaid teoseid, andmekogu asutamisel ja arendamisel tähelepanu pöörata ka autoriõiguslikele küsimustele. Seda seetõttu, et andmekogus olevad teosed jäävad autoriõigusliku kaitse objektideks ning nende kaasamine andmekogusse seda kaitset ei tühista.

Lisaks sellele, et andmekogu võib sisaldada autoriõigusega kaitstavaid teoseid tuleb andmekogu loomisel või arendamisel pöörata tähelepanu ka andmekogu aluseks oleva tarkvara autoriõigustele. Avaliku andmekogu puhul on nimelt alati tegemist infosüsteemiga. (AvTS § 43 1 lg 1) Infosüsteem on arvuti rakendamisel põhinev süsteem, mis salvestab, otsib ja väljastab informatsiooni.⁸ Kuid infosüsteem ei koosne ainult andmetest. Kui tegemist on digitaalse andmekoguga, on sellega alati seotud ka arvutiprogramm, mille abil andmekogu luuakse ja töödeldakse. Andmekogude loomiseks, töötlemiseks ja kasutamiseks loodud arvutiprogrammi-teosed jäävad aga autoriõiguse kaitse objektideks.⁹ Andmekogu üheks komponendiks on enamasti ka kasutajaliides, mille abil kasutajad süsteemi erinevatele komponentidele ligi pääsevad ning ka selline kasutajaliides võib olla kaitstav autoriõigustega. Isegi kui IT loomingu, mida soovitakse andmekogu koosseisus kasutada, varalised õigused või litsents nende kasutamiseks kuuluvad esialgselt avalikule subjektile, siis autori isiklikke õigusi see ei tühista. Need tuleb IT loomingu kasutamisel realiseerida autorilepinguga või avaliku teenistuse lepinguga. Kui varalised autoriõigused kuuluvad algselt eraõiguslikule subjektile, siis tuleb avalikul subjektil omandada varalised autoriõigused või saada luba nende kasutamiseks ning realiseerida autorite isiklikud õigused autori- ja töölepingutega.

Lisaks koosneb infosüsteem ka riistvarast ehk tehnilistest vahenditest¹⁰ kuid nende vahendite omandiõiguse küsimused ei ole antud töö skoobis.

Seos autoriõigusega tekib andmekogul ka siis, kui andmekogu aluseks olevad andmed moodustavad juba enne andmekogu loomist eraõigusliku IT objekti – andmebaasi.

Andmekogude aluseks olnud andmebaasid jäävad autoriõiguse objektideks, kui need täitsid

⁶ J.A. Hoffer, M.B.Prescott, F.R.McFadden. Modern Database Management. Eight edition. Pearson Education Inc., Upper Saddle River New Jersey: 2007. lk 6

⁷ H. Pisikue. Autoriõiguse alused. KPMS & Partnerid. Tallinn: 2006 lk 32

⁸ Eesti entsüklopeedia – Arvutivõrgus: <http://entsyklopeedia.ee/artikkel/infos%C3%BCsteem> (10.04.2014)

⁹ M. Rosentau. Riigi ja kohaliku omavalitsuse. lk 8

¹⁰ Riigi infosüsteemi teejuht. – Arvutivõrgus: <https://www.ria.ee/teejuht/moisted> (01.01.2015)

algselt, enne andmekogu moodustamist, autoriõigusseaduse nõuded autoriõigusliku kaitse saamiseks teosena või kaitstud investeeringuna.¹¹

Mario Rosentau leiab, et andmekogu asutamine andmebaasi alusel võib toimuda järgmistel õiguslikel alustel:

a) Kui tegemist on investeering-andmebaasiga, mille tegijaks või õiguste omajaks on äriühing, kes on ühtlasi avalik subjekt, siis andmekogu asutamine tühistab autoriõigused andmebaasile ja kaotab selle kui eraõigusliku objekti.

b) Kui tegemist on andmebaasiteosega, mille kõik varalised autoriõigused kuuluvad algselt avalikule subjektile, siis varalised õigused ei takista andmekogu asutamist ja asutamine ei muuda varalisi õigusi. Kuid teosel on autor(id) ja andmekogu asutamist võivad takistada autori(te) isiklikud õigused: andmekogu asutamine iseenesest ei saa isiklike õigusi muuta või tühistada. Andmekogu asutamiseks peavad autori(te) isiklikud õigused saama realiseeritud autorilepinguga või avaliku teenistuse lepinguga.

c) Kui tegemist on andmebaasiga, mille varalised autoriõigused kuuluvad algselt eraõiguslikule subjektile, siis saab andmekogu asutada alles pärast kõigi tarvilike varaliste autoriõiguste omandamist andmekogu asutaja poolt autorilepinguga ning andmebaasiteose autori(te) isiklike õiguste realiseerimist autori- ja töölepingutega.¹²

¹¹ M. Rosentau. Riigi ja kohaliku omavalitsuse. lk 8-9

¹² M. Rosentau. Riigi ja kohaliku omavalitsuse. lk 20

2.2. Avaliku andmekogu aluseks oleva eraõigusliku IT loomingu osad ja nende autoriõiguslik kaitse

Andmekodu erinevate tarkvaraliste komponentide autoriõiguste kaitse on tagatud nii rahvusvahelise, Euroopa Liidu kui siseriikliku õiguse alusel. Autoriõigus on oma sisult ja vormilt küll territoriaalne ja rahvuslik, kuid selle sisu vormimisel on määrav roll rahvusvahelistel lepingutel ja Euroopa Liidu õigusaktidel.¹³ Rahvusvahelised kokkulepped kehtestavad autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste aluspõhimõtted ja miinimumstandardid.¹⁴

Eesti Vabariik on ühinenud mitmete rahvusvaheliste lepingutega, mis on saanud Eesti õiguskorra osaks ning mis tagavad autoriõigusliku kaitse andmekogu komponentideks olevatele komponentidele. Üheks selliseks lepinguks on Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsioon (edaspidi Berni konventsioon), millega Eesti ühines juba 1927 aastal ning ja taasühines 26. oktoobril 1994.¹⁵ Lisaks Berni konventsioonile on Eesti Vabariik ühinenud ka Maailma Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni (edaspidi WIPO) autoriepinguga¹⁶ ning Maailma Kaubandusorganisatsiooni liikmeks saamisel ka Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepinguga (edaspidi TRIPS leping).¹⁷

Kuivõrd Eesti kuulub Euroopa Liitu on Eesti õiguskorra osaks ka Euroopa Liidu õigus. Euroopa Liidu direktiivid näevad intellektuaalse omandi osas ette rangemad kriteeriumid ja kõrgemal tasemel kaitse kui rahvusvahelised konventsioonid.¹⁸

Tarkvara õiguskaitse osas omavad eelkõige puutumust Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 96/9/EÜ andmebaaside õiguskaitse kohta (edaspidi andmebaasi direktiiv),¹⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/24/EÜ arvutiprogrammide õiguskaitse kohta (edaspidi tarkvara direktiiv),²⁰ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2001/29/EÜ autoriõiguse ja

¹³ H.Pisuke. Autoriõiguse seaduse eesmärk ja ülesanded – Juridica 2012. nr 7, lk 497

¹⁴ L.Jents. Autoriõiguse piirangute roll ja tähendus tänapäeva ühiskonnas – Juridica 2012. nr 7, lk 500

¹⁵ H.Pisuke. Eesti on Berni konventsiooni liige – Eesti Jurist 1994. nr 11, lk 47

¹⁶ Eesti Vabariik kirjutas lepingule alla 1997. aastal ning see jõustus Eesti suhtes 2010. aastal. Maailma Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni autoriõiguse lepingu ratifitseerimise seadus RT II 2006, 14, 39. Autoriõiguse leping on arvutivõrgus kättesaadav: http://www.wipo.int/treaties/en/text.jsp?file_id=295166#P59_6206 (05.01.2015)

¹⁷ Eesti Vabariigi Maailma Kaubandusorganisatsiooni Asutamislepinguga (Marrakeši lepinguga) ühinemise protokoll ratifitseerimise seadus. RT II 1999, 22, 123

¹⁸ L.Jents lk 500

¹⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. 03.1996. a. direktiiv 96/9/EÜ andmebaaside õigusliku kaitse kohta. – EÜT L 77, 27.3.1996 lk 20-28 (eestikeelne eriväljaanne: ptk 13, kd 015, lk 459 – 467)

²⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23.04.2009 direktiiv 2009/24/EÜ arvutiprogrammide õiguskaitse kohta. – ELT L 111, 5.5.2009, lk 16–22

sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas (edaspidi infoühiskonna direktiiv).²¹

Hoolimata püüdest harmoniseerida Euroopa Liidu tasandil teatud kindlate teoste või majanduslike õiguste autoriõiguslikku regulatsiooni nagu nt tarkvara, andmebaaside, rendiõiguste ja teatavate infoühiskonnaga seonduvate autoriõiguste küsimusi, mis on viinud sarnaste regulatsioonideni kõigis 27 Euroopa Liidu riigis pole autoriõigus Euroopa Liidus siiski täielikult harmoniseeritud²² ja seetõttu tuleb autoriõiguslike küsimuste puhul pöörata detailset tähelepanu ka siseriiklikele õigusele.

Autoriõiguste kaitse Eesti õiguses on sätestatud juba Põhiseaduses.²³ PS § 39 sätestab, et Autoril on võõrandamatu õigus oma loomingule. Riik kaitseb autori õigusi. Selle sättega kaitseb riik füüsilisest isikust looja õigusi loometöö resultaatidele. PS § 32 sätestab omandipõhiõiguse. Omandi mõistet Põhiseaduse tähenduses tuleb aga tõlgendada avaramalt kui tsiviilõiguslikku omandit. Põhiseaduslik omandi mõiste hõlmab ka intellektuaalset omandit. Selle sätte kaitsealas on intellektuaalse omandi liigid, mida kaitstakse investeeringuna nt *sui generis* andmebaas, ning isiku õigused, kellele on varalised õigused loovutatud või litsentseeritud.²⁴ Autoriõigused on kaitstud nii karistusõiguslike, tsiviilõiguslike kui ka haldusõiguslike vahenditega.²⁵ Eelkõige omab autoriõiguste ja autoriõigustega kaasnevate õiguste kaitse regulatsiooni osas tähtsust autoriõiguse seadus.²⁶ Juhul kui tarkvara varalised õigused loovutatakse või sõlmitakse tarkvara kasutamiseks litsentsileping omavad nimetatud lepingute osas puutumust veel ka võlaõigusseadus, tsiviilseadustiku üldosa seadus ning juhul kui üks lepingupooltest on välisriigist, siis ka rahvusvahelise eraõiguse seadus.

²¹ Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2001/29/EÜ 22. mai 2001. aasta autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas EÜT L 167, 22.6.2001, lk 10–19 (eestikeelne eriväljaanne: pt 17, kd 1, lk 230 – 239)

²² A.R.Klett, M.Sonntag, S.Wilske. Intellectual Property Law in Germany. München: 2008 Verlag C.H. Beck lk 59

²³ Põhiseadus – RT 1992, 26, 349 – RT I, 27.04.2011, 2

²⁴ Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 2012. § 39 kommentaar 1. Arvutivõrgus: <http://www.pohiseadus.ee/ptk-2/pg-39/>

²⁵ H. Pisikue. Autoriõiguse alused. KPMS & Partnerid, Tallinn: 2006 lk 32

²⁶ Autoriõiguse seadus. – RT I 1992, 49, 615 – RT I, 29.10.2014, 4

2.1.1. Andmebaasi mõiste ja autoriõiguslik kaitse

Avalik andmekogu võidakse moodustada olemasoleva autoriõigustega kaitstava andmebaasi alusel. Andmebaasiks võib seejuures olla nii teosena kui investeeringuna kaitstav andmebaas. Sisuliselt nimetatakse andmebaasiks korrastatud ja loogiliselt seostatud andmete kogumit, milles andmeid saab sellekohase programmiga valida, sorteerida või muul viisil töödelda.²⁷ Andmebaasis on andmed ning neid andmeid kirjeldavad meta-andmed. Kõige elementaarsemal tasemel sisaldab andmete kirjeldus tabelite kirjeldusi ja tabelite vaheliste seoste kirjeldusi. Tänapäeva andmebaasisüsteemides on lisaks andmete kirjeldustele ka erinevad andmeid käsitlevad protseduurid, nende protseduuride käivitamise reeglid ja kalenderplaanid,²⁸ kuid need pole hõlmatud andmebaasi mõistega autoriõiguse tähenduses (AutÕS § 4 lg 3 p 22).²⁹

Rahvusvahelises õiguses omavad andmebaaside autoriõiguste kaitset puutumust eelkõige järgmised normid:

Berni konventsiooni Art 2 p 5 sätestab autoriõigusliku kaitse kirjandus- ja kunstiteoste kogumikele, mis sisu valiku ja korraldamise tõttu moodustavad intellektuaalse loomingut.³⁰

WIPO autorilepingu Art 5 sätestab, et andme- või muu materjali mis tahes vormis kogusid, mis nende sisu valiku või korralduse tõttu moodustavad intellektuaalse loomingut, kaitstakse sellisena. Kaitse ei laiene andmetele või materjalile endale.

TRIPS lepingu Art 10 p 2 sätestab, et andme- või muu materjali kogusid, mis nende sisu valiku või korralduse alusel moodustavad intellektuaalse loomingut, kaitstakse sellistena.³¹

Nimetatud lepingud kaitsevad andmebaase kui intellektuaalset loomingut. Sealjuures intellektuaalne looming ei eelda, et ideed või info mis töös sisalduvad oleksid uued. Andmebaaside puhul see enamasti nii ka ei ole, kuivõrd enamasti koondavad need endas olemasolevaid andmeid mõne kindla valdkonna või teema kohta.

Andmebaaside autoriõiguslik kaitse Euroopa Liidu tasandil on tagatud andmebaasi direktiiviga, mille Art 1 p 2 sätestab, et andmebaas on süstemaatiliselt või meetoodiliselt

²⁷ Eesti entsüklopeedia. – Arvutivõrgus: <http://entsyklopeedia.ee/artikkel/andmebaas1> (10.04.2014)

²⁸ P. Rospel. Andmebaasisüsteemide alused. Peatükk 3.1 – Arvutivõrgus: <http://enos.itcollege.ee/~priit/E-kursus%20%28I%20245%29%20AB-de%20alused/> (01.01.2014)

²⁹ Autoriõiguse seadus. – RT I 1992, 49, 615 – RT I, 29.10.2014, 4

³⁰ Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsioon. – RT II 1994, 16, 49

³¹ Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping. Lisa 1C. Riigikogu RT II 1999, 22, 123

korrastatud iseseisvate teoste, andmete või muu materjali kogu, mis on individuaalselt kättesaadav elektrooniliste või muude vahendite abil. Kaitset ei kohaldata elektrooniliste vahendite abil kättesaadavate andmebaaside tegemiseks või käivitamiseks kasutatud arvutiprogrammide suhtes (Art 1 p 3).

Andmebaasi direktiiv tagab andmebaaside kaitse nii teosena kui investeeringuna. Õiguskirjanduses on selgitatud, et andmebaasi kui investeeringu kaitse eesmärgiks on anda andmebaasi loojale võimalus hoida ära andmebaasi kogu sisust või olulisest sisu osast volitamata väljavõtete tegemist ja/või nimetatu volitamata taaskasutamist.³²

Euroopa Kohus on selgitanud, et andmebaasi mõiste direktiivi artikli 1 lõike 2 tähenduses hõlmab igasuguseid süstemaatiliselt või meetoodiliselt korrastatud iseseisvate teoste, andmete või muu materjali kogusid, mille koostisosad on individuaalselt kättesaadavad. Andmebaasi määratlus on eelkõige seatud sõltuvusse „sõltumatu materjaliga” kogu olemasolust, st materjal on omavahel lahutatav, ilma et selle informatiivne, kirjanduslik, kunstiline, muusikaline või muu väärtus kannataks.³³

Eesti siseriiklik õigus on vastavusse viidud rahvusvahelise ja Euroopa Liidu õigusega. andmebaaside direktiivi sätteid viis Eesti sisse 06.01.2000 jõustunud autoriõiguse seaduse ja sellega seonduvate seaduste muutmise seadusega

Eesti autoriõigusseadus kaitseb andmebaase nii teosena kui ka investeeringuna (AutÕS § 4 lg 3 p 22, § 75¹). Samamoodi on tagatud ka nende kaitse autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seaduse eelnõu (edaspidi Eelnõu) alusel.³⁴ Andmebaas kui teos on kaitstav autoriõigustega ning andmebaas kui investeering autoriõigustega kaasnevate õigustega. Autoriõigusega kaasnevad õigused on iseseisvad õigused, mis eksisteerivad kõrvuti autori õigustega.³⁵

Autoriõigusseadus defineerib andmebaasi kui süstemaatiliselt või meetoodiliselt korrastatud teoste, andmete või muu materjali kogu, mis on individuaalselt kättesaadav elektrooniliste või

³² E.Tikk, A.Nõmper. Informatsioon ja õigus. Tallinn. Juura: 2007 lk 164

³³ EK otsus C-444/02 p-d 29, 32

³⁴ Autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seaduse eelnõu seletuskiri. § 36 lg 4 p-d 5,6. 2.02.2014 Arvutivõrgus:

https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/autorioiguse_seaduse_seletuskiri_0.pdf

³⁵ H.Pisuke. Autoriõiguse alused. lk 18

muude vahendite abil. Andmebaasi mõiste ei hõlma selle tegemiseks ega käivitamiseks vajaminevat arvutiprogrammi (AutÕS § 4 lg 3 p 22, AutÕS § 72²).

Võrdluseks võib tuua, et Saksa õigus tagab andmebaasidele Eesti õigusele sarnase õiguskaitse. Saksa autoriõiguse seaduse §-d 4 ja 87a järgi kaitstakse andmebaase kui kogumikteosed ning kui investeeringud. Seejuures andmebaasi loomiseks või töötlemiseks vajalikku arvutiprogrammi ei käsitleta andmebaasi osana.³⁶

³⁶ Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte (Urheberrechtsgesetz). Bundesgesetzblatt 1965.

Verfügbar: <http://www.gesetze-im-internet.de/urhg/BJNR012730965.html#BJNR012730965BJNG004201377>
(22.03.2015)

2.1.2. Arvutiprogrammi mõiste ja autoriõiguslik kaitse

Digitaalne andmekogu kui infosüsteem on alati seotud mõne arvutiprogrammiga, sest lisaks andmetele koosneb digitaalne andmekogu ka nende kirjeldusest ning andmete käsitlemise vahendist – andmebaasi juhtimise süsteemist.³⁷ Kuigi õiguslikult on andmekogu ja andmebaas täiesti erinevad, siis tehniliselt on need identsed mõisted ning andmebaasi juhtimise süsteemi all võib mõista ka andmekogu juhtimise süsteemi. Andmebaasi juhtimise süsteem on tarkvaraline süsteem, mida kasutatakse selleks, et luua, hooldada ning pakkuda kontrollitud juurdepääsu andmekogule. Andmebaasi juhtimise süsteem pakub süstemaatilist meetodit andmete loomiseks, uuendamiseks, salvestamiseks ja pärimiseks. Selle abil saab kontrollida ligipääsu andmetele, et tagada andmete terviklikkust ning vajadusel taastada andmekogu.³⁸ Arvutiprogramm, mille abil andmekogu juhtakse ei ole autoriõiguse alusel kaitstav andmebaasina vaid eraldi teosena (AutÕS § 4 lg 3 p 3). Samuti on arvutiprogrammidena kaitstavad andmeid töötlevad programmid, mis andmete töötlemiseks andmebaasi juhtimise süsteemile korraldusi saadavad.

Õiguslik raamistik arvutiprogrammide autoriõigusliku kaitse tagamisel koosneb nii rahvusvahelisest, Euroopa Liidu kui siseriiklikust õigusest.

TRIPS ja WIPO autoriõiguste lepingud näevad ette, et arvutiprogramme kaitstakse nagu kirjandusteoseid vastavalt Berni kirjandus ja kunstiteoste kaitse konventsioonile (TRIPS Art 10 lg 1, WIPO Art 4). Sellist kaitset kohaldatakse arvutiprogrammide suhtes nende väljendusviisist või vormist olenemata.

Nimetatud lepingud reguleerivad küll arvutiprogrammidega seotud autoriõiguste kaitset, kuid ei selgita, mida täpsemalt arvutiprogrammi all mõistetakse. WIPO autorilepingu ettevalmistavates materjalides on arvutiprogrammi siiski püütud defineerida järgmiselt: „Arvutiprogramm on niisuguste käskude jada, mis suudavad siis, kui need kanda arvutile sobivale andmekandjale, panna töötlemisvõimelise arvuti näitama, läbi viima või täitma kindlat funktsiooni, ülesannet või tulemust“³⁹

³⁷ P. Rospel. Andmebaasisüsteemide alused. – Arvutivõrgus: <http://enos.itcollege.ee/~priet/E-kursus%20%28I%20245%29%20AB-de%20alused/> peatükk 3.1 (01.01.2014)

³⁸ J.A. Hoffer, M.B.Prescott, F.R.McFadden lk 6

³⁹ EK kohtujuristi ettepanek C-393/09 p A 12

Esimene Euroopa Liidu direktiiv, mis puudutas arvutiprogramme võeti vastu 1991. aastal. Selle direktiiviga ühtlustati liikmesriikide arvutiprogrammide kaitse regulatsiooni ja kehtestati minimaalsed nõuded arvutiprogrammide autoriõigusliku kaitse osas.⁴⁰ Direktiiviga kehtestati arvutiprogrammidele kaitse nagu kirjandusteostele Berni konventsiooni tähenduses (Art 1 p 1). Kaitse saamiseks peavad arvutiprogrammid olema algupärased, st tegemist peab olema autori enda intellektuaalse loominguga (Art 1 p 3) Termin "arvutiprogrammid" hõlmab direktiivi tähenduses ka nende väljatöötamisele eelnevaid materjale (Art 1).

Arvutiprogrammide direktiivi muudeti autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste kaitse tähtsaja ühtlustamise direktiiviga, millega ühtlustati autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste kaitse tähtaegu.⁴¹ 2009 a. vastu võetud tarkvara direktiiv tühistas varasema arvutiprogrammide kaitse direktiivi ning kodifitseeris arvutiprogrammide kaitse direktiivi sisu muudatused.

Sarnaselt rahvusvahelistele lepingutele ei anna ka Euroopa Liidu direktiivid arvutiprogrammi definitsiooni. Nagu selgub Euroopa Ühenduste Komisjoni ettepanekust on arvutiprogrammi määratluse puudumine on taotluslik. Komisjon täpsustab 1991a. direktiivi punktis 16, et „eksperdid väitsid, et programmi kui niisuguse igasugune määratlus direktiivis aegub paratamatult, kui tehnoloogia areng muudab nende programmide laadi, mida me praegu tunneme”. Selle seisukohaga tuleb ilmselt nõustuda, kui võrd tehnika areng on kiire ja võimalike muudatuste ette nägemine keeruline.

Eesti autoriõigusseaduse järgi kaitstakse arvutiprogramme nagu kirjandusteoseid (AutÕS § 4 lg 3 p 3). Kaitse laieneb arvutiprogrammi mis tahes väljendusvormile. Samasuguse kaitse tagab arvutiprogrammidele ka autoriõigusseaduse eelnõu (Eelnõu § 8 lg 2 p 3).

Autoriõiguslikku kaitset ei saa ideed ja põhimõtted, millele rajanevad arvutiprogrammi elemendid, kaasa arvatud programmi kasutajaliidese aluseks olevad ideed ja põhimõtted (AutÕS § 5 p 8)

Ka kehtiv autoriõiguse seadus ega seaduse eelnõu ei anna arvutiprogrammi määratlust. Õiguskirjanduses on arvutiprogrammi siiski püütud defineerida. On leitud, et arvutiprogrammid on:

⁴⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. 05.1991. a direktiiv 91/250/EMÜ arvutiprogrammide õiguskaitse kohta. – EÜT L 122, 17.5.1991, lk 42–46 (eestikeelne eriväljaanne: ptk 17, kd 1, lk 114 – 118)

⁴¹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29.10.1993.a direktiiv 93/98/EMÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste kaitse tähtsaja ühtlustamise kohta. – EÜT L 290, 24.11.1993, lk 9–13 (eestikeelne eriväljaanne: ptk 17, kd 1, lk 141 – 145)

- a) otstarbelt – kavandatud ja programmeeritud abstraktne töövahend füüsiliste või mõtteliste töötulemuste saavutamiseks;
- b) funktsioneerimise viisilt – isetöötav algoritmiline kava, mingil elektroonilisel riistavaral sooritavate algoritmide täisautomaatne, numbriliselt kodeeritud programm (täisautomaatne mõistagi teatavate piirideni);
- c) autoriõiguslikult – programmeerimis- või kodeerimiskeeles kirjutatud töötstarbeline (operatsiooni-funktsionaalne) teos.⁴²

Mario Rosentau leiab, et asjaolu, kas programm töötab või mitte, ei ole teoseks olemise kriteeriumiks. Ent see ei tähenda, et vormiliselt korrektne, kuid sisuliselt fiktiivne, s.t mittetransleeritav või mittetöötav programmikood oleks teos: sellisel juhul ei ole tegemist arvutiprogrammiga.⁴³ Selle seisukohaga võib nõustuda, kuivõrd mittetöötava programmiga ei ole võimalik saada ühtegi töötulemust, sellel puudub otstarve.

Arvutiprogrammi ühese määratluse puudumine on tekitanud vaidlusi arvutiprogrammi olemuse kohta. Vaadates Euroopa Kohtu praktikat arvutiprogrammide kaitse osas, selgub, et arvutiprogrammi funktsionaalsus, programmeerimiskeel ega andmefailide vorming ei kujuta endast selle programmi avaldumisvormi. Nende puhul on tegemist programmi elementidega, mille abil saavad kasutajad programmi teatavaid võimalusi kasutada⁴⁴ ja seega ei ole need kaitstavad arvutiprogrammidena.

Küll on aga arvutiprogrammidena kaitstavad programmi lähte- ja objektкод ning ka programmi projekteerimine, kui selle tulemusena asjaomane programm hiljem vastavalt kas reprodutseeritakse või töötatakse välja.⁴⁵ Lähtekood on programmikeeles kirjutatud programm selle lähtekujul ja programmi ainus inimesele loetav vorming.⁴⁶ Lähtekoodi kaitstavust arvutiprogrammina on käsitlenud ka Riigikohus, mis leidis et kuivõrd lähtekood on iga rakendatava arvutiprogrammi (aplikatsiooni) vältimatu eeldus ja lähtekoodist saab suhteliselt kerge vaevaga välja töötada aplikatsiooni, on lähtekood arvutiprogrammi väljatöötamisele eelnev materjal ehk samuti arvutiprogramm.⁴⁷

⁴² M.Rosentau. Intellektuaalse omandi õigused infotehnoloogia valdkonnas. Infotehnoloogilise loominguga olemus Juridica 2008 nr 3 lk 173

⁴³ M.Rosentau. Intellektuaalse omandi õigused. lk 178

⁴⁴ EK lahend C406/10 punktid 39, 42

⁴⁵ EK lahend C393/09 punktid 35, 37

⁴⁶ H.Vallaste. E-Teatmik. 2000. Arvutivõrgus: <http://www.vallaste.ee/index.htm?Type=UserId&otsing=1919> (01.02.2015)

⁴⁷ RKTkm 3-1-1-112-12 p 11.2

Võrdluseks võib tuua, et ka Saksa autoriõiguse seaduse § 69a järgi kaitstakse arvutiprogramme nagu kirjandusteoseid, arvestades arvutiprogrammide osas sätestatud eristustega. Ka Saksa autoriõiguse seadus ei anna arvutiprogrammi definitsiooni. Programm ise on kaitstud sõltumata selle väljendusvormist, sealhulgas nt nii lähte- kui objektкодina.⁴⁸

Arvutiprogrammi loomisele eelneb tihtipeale nõuete analüüs, mille käigus valmib lähtematerjal arvutiprogrammi koostamiseks või täiendamiseks. AutÕS § 4 lg 4 sätestab, et autoril võib tekkida autoriõigus ka teose loomise vaheetappide resultaatidele nagu arvutiprogrammi loomise lähtematerjal, sh nt arvutiprogrammide kasutusjuhenditele ja videosalvestusele. Arvutiprogrammi lähtematerjali autoriõigusliku kaitse vajadus on äärmiselt oluline kuna just tarkvaraarenduse varases faasis tehakse olulised otsused, mis mõjutavad programmi loomist.⁴⁹

Saksa õiguses on lähtematerjal, mis programmeerimise raames tekib samuti kaitstav arvutiprogrammina. Sealjuures pole lähtematerjali vorm oluline, see võib olla nii joonis, kui tekstiline kirjeldus.⁵⁰

Kuna tihtipeale on arvutiprogrammi looja ja programmi lähtematerjali koostaja erinevad isikud, tekib küsimus, kas sisendi koostajal võib tekkida ka autoriõigus arvutiprogrammile ja kui, siis millisel juhul.

Mario Rosentau leiab, et mõeldavaid võimalusi on kolm.

- Kui lähtematerjal on loodava programmi täielik kirjeldus, mis kirjutab programmeerijale ette programmi üksikasjaliku arhitektuuri (struktuuri, funktsioonid, algoritmid jm lahenduse osad) ja ka kasutatava programmeerimis keele ning programmeerija järgib neid ettekirjutusi, s.t ta ei loo programmi iseseisvalt (ei tee loovaid intellektuaalseid valikuid ega loo originaalset lahendust), siis programm lähtekoodi kujul on tuletatud. Teos ja programmeerija on programmi kui tuletatud teose autor, lähtematerjal on aga algne teos ja lähtematerjali koostaja algse teose autor.

⁴⁸ Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte (Urheberrechtsgesetz). Bundesgesetzblatt 1965. Verfügbar: <http://www.gesetze-im-internet.de/urhg/BJNR012730965.html#BJNR012730965BJNG004201377> (22.03.2014)

⁴⁹ M. Grützmaker, A-A. Wandtke, W. Bullinger, Praxiskommentar zum Urheberrecht, 3 Auflage, München 2009, § 69a Rn 8

⁵⁰ C.Rauda. Recht der Copmputerspiele Verlag C.H. Beck München: 2013. lk 25- 27

- Kui tegemist on mis tahes kirjutatud lähtematerjaliga, sh skemaatilise, mis ei esita programmi täielikku kirjeldust, kuid kirjutab programmeerijale ette programmi üldise struktuuri või arhitektuuri ning programmeerija ka järgib seda, siis on tegemist programmi kaasautoritega.
- Kui tegemist on lähtematerjaliga, mis esitab vaid programmi ligikaudse visandi, siis on kaks iseseisvat teost ja autorit: lähtematerjali autor ja programmi autor.⁵¹

Nende seisukohtadega võib üldiselt nõustuda, lähtematerjali detailsusest sõltub, kas lähtematerjali autoril tekib autoriõigus arvutiprogrammile või mitte. Praktikas leiavad ilmselt rohkem kasutust kaks viimast võimalust, kuivõrd programmi täieliku kirjelduse koostamine on ajamahukas ja analüütikule tihtipeale ka keeruline.

⁵¹ M.Rosentau Intellektuaalse omandi õigused infotehnoloogias. Autori varalised õigused; Juridica 2010 nr 10 lk 754

2.1.3. Graafilise kasutajaliidese mõiste ja autoriõiguslik kaitse

Kasutajaliides on kasutaja ja arvutiprogrammi vaheline ühenduslüli. Kasutajaliides kujutab endast käskude või menüüde komplekti, mille abil kasutaja saab programmiga suhelda. See on vahend, mis võimaldab inimesel masinat juhtida ning selle seisundi kohta tagasisidet saada. Kasutajaliidese kujundamisel lähtutakse arusaamast, et nende kasutamine peab olema lihtne ja mugav.⁵² Kasutajaliides on paljude andmekogude tähtis osa, sest sellest sõltub, kui lihtne või keeruline on panna süsteemi vajalikul viisil toimima. Ka võimas programm võib olla üsna kasutu, kui sellel puudub korralik kasutajaliides.⁵³

Digitaalse andmekogu avalik kasutajaliides võib olla oluline ka ligipääsetavuse seisukohalt tagamaks kõigile huvitatud isikutele ligipääsu avalikele teenustele sõltumata nt nende terviseseisundist. Avaliku sektori süsteemide puhul on see eriti oluline ja vajadus pakkuda ligipääsetavaid e-Riigi teenuseid on pikka aega olnud poliitiliselt prioriteetne.⁵⁴

Kasutajaliidese olemus ja selle autoriõigusliku kaitse võimalikkus on tekitanud vaidlusi. Küsimusi on tekitanud, kas autoriõiguslik kaitse laieneb kasutajaliidesele ning kas kasutajaliidest saab käsitleda arvutiprogrammi osana või eraldiseisva teosena.

Kasutajaliidese küsimust on Euroopa kohus käsitlenud kohtuasjas *Bezpečnostní softwarová asociace – Svaz softwarové ochrany vs Ministerstvo kultury*, milles arutati küsimust, kas graafiline kasutajaliides või selle osa kujutab endast programmi avaldumisvormi ja kas selle suhtes võib kohaldada arvutiprogrammile tagatud kaitset. Kohtuasjas leiti, et graafiline kasutajaliides ei ole arvutiprogrammi osa, kuid see võib olla kaitstav teosena autoriõiguse alusel.⁵⁵

Kohus leidis, et ükskõik milline on arvutiprogrammi avaldumisvorm, tuleb seda vormi kaitsta siis, kui reprodutseerimine toob kaasa arvutiprogrammi enda reprodutseerimise, võimaldades nii arvutil oma funktsiooni täita. Lihtsalt graafiline kasutajaliides seda tulemust aga tagada ei

⁵² Tea entsüklopeedia Tea kirjastus. Tallinna Raamatutrükikoda Tallinn: 2013. 10. köide lk 162

⁵³ H.Vallaste. E-Teatmik. 2000. Arvutivõrgus: <http://www.vallaste.ee/index.htm?Type=UserIdHYPERLINK> "<http://www.vallaste.ee/index.htm?Type=UserId&otsing=3048>"&HYPERLINK "<http://www.vallaste.ee/index.htm?Type=UserId&otsing=3048>"otsing=3048 (01.02.2015)

⁵⁴ C.Easton. Website accessibility and the European Union: citizenship , procurement and the proposed Accessibility Act. International Review of Law, Computers & Technology. Routledge Taylor & Francis Group: 2013. Volume 27. lk 194-195

⁵⁵ EK lahend C393/09 punkt 51

suuda, sest selle reprodutseerimisega ei reprodutseerita arvutiprogrammi ennast. On võimalik, et erinevate lähte- ja objektcodega arvutiprogrammidel on sama liides. Järelikult ei levita graafiline kasutajaliides arvutiprogrammi. See on mõeldud ainult selleks, et muuta programmi kasutamine kergemaks ja käepärasemaks.⁵⁶

Seda, kas graafiline kasutajaliides on algupärane intellektuaalne looming tuleb igal üksikul juhul eraldi kaaluda. Kohus leidis, et „Raskus graafilise kasutajaliidese algupära kindlakstegemisel seisneb selles, et enamik selle elemente on funktsionaalsed, sest nende eesmärk on hõlbustada arvutiprogrammi kasutamist. Seepärast saab nende elementide avaldumise viis olla ainult piiratud, sest avaldumisvormi dikteerib tehniline funktsioon, mida need elemendid täidavad. Niisugustel juhtudel näib mulle, et algupära kriteerium ei ole täidetud, sest idee elluviimise erinevaid viise on nii vähe, et idee ja avaldumisvorm lähevad segi“.⁵⁷

Graafilise kasutajaliidese kui teose algupärasust tuleks kindlasti igal juhtumil eraldi hinnata. Täielikult ei saa aga nõustuda seisukohaga, et avaldumisvormi dikteerib tehniline funktsioon mida need elemendid täidavad. Kasutajaliidese kasutatavus ja ligipääsetavus ei sõltu ainult elementide tehnilisest funktsioonist, kuivõrd samade elementide alusel on võimalik luua nii intuitiivne ja kasutajasõbralik kasutajaliides kui ka kasutajaliides, mille kasutamine kasutajale raskusi valmistab.

⁵⁶ EK lahend C393/09 punkt 41

⁵⁷ EK lahend C393/09 punkt 49

3. AUTORIÕIGUSTE SISU NING LOOVUTAMINE VÕI LITSENTSIMINE AVALIKULE SEKTORILE

3.1. Autori isiklikud õigused

Autoriõiguse sisu moodustavad isiklikud ja varalised autoriõigused (AutÕS § 11 lg 1). Isiklikud õigused kaitsevad autori vaimset, hingelist ja moraalselt suhet tema loominguga – teosega. Isiklikud õigused kaitsevad ka teost, täpsemalt selle isikuga seotud külge: teose autorsust ja puutumatus.⁵⁸ Isiklikud autoriõigused teosele tekivad teose loomisega (AutÕS § 11 lg 1). Digitaalsete avalike andmekogude asutamise või arendamise puhul tuleb autori isiklikele õigustele pöörata tähelepanu eelkõige seetõttu, et need ei saaks takistuseks autori varaliste õiguste teostamise juures.

Rahvusvahelises õiguses reguleerib autori isiklike õigusi Berni konventsiooni artikkel 6bis. Eesti õiguses on autori isiklikud õigused loetletud AutÕS § 12. Nendeks on: õigus autorsusele, õigus autorinimele, õigus teose puutumatusse, õigus teose lisadele, õigus autori au ja väärkuse kaitsele, õigus teose avalikustamisele, õigus teose täiendamisele, õigus teos tagasi võtta, õigus nõuda oma autorinime kõrvaldamist kasutatavalt teoselt.

Autoriõigusseaduse eelnõu lühendab hetkel kehtivat isiklike õiguste kataloogi jättes välja õiguse teose puutumatusse ja õiguse teose lisadele (Eelnõu § 12 lg 1). See muudatus teeb isiklike õiguste regulatsiooni selgemaks ning tagab senisest suurema õigusselguse varaliste õiguste omandajale. Nimelt on kehtivas autoriõiguse seaduses kehtestatud isiklike õiguste kaitse laiem kui Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsioonis sätestatu. Konventsiooni piiridest väljumisega on aga Eesti õiguses tekkinud olukord, kus isiklikud autoriõigused kattuvad osaliselt varaliste õigustega.

Berni konventsiooni artikli 6bis järgi on autoril õigus vaidlustada teose mis tahes moonutamine, lühendamine, muutmine või teose väärtust kahandav muu tegevus, mis haavab autori au ja väärkust. Autoriõiguse seadus aga loeb teose puutumatusse rikkumiseks teose igasuguse muutmise, mis ei ole tehtud autori otsesel loal. Seega on seadusandja AutÕS § 12 lg 1 p 3 sätestatud õiguse (õigus teose puutumatusse) kehtestamisel väljunud Berni konventsiooni artikliga 6bis sätestatud õiguse piiridest ja tulemuseks on varaliste õiguse

⁵⁸ M. Rosentau. Autori Isiklikud õigused. Juridica 2007 nr 9 lk 655

kollisioon.⁵⁹ Täpsemalt kollisioon AutÕS § 13 lg 1 p-d 4, 5 sätestatud varaliste õigustega – õigus teose tõlkimisele ja õigus teose töötlemisele.

Kollisioon varaliste ja isiklike õiguste vahel ilmneb ka AutÕS § 12 lg 1 p 4 sätestatud õiguse (õigus teose lisadele) puhul. Autori isiklikest õigustest tulenev õigus teose lisadele on kollisioonis varaliste autoriõigustega, täpsemalt AutÕS § 13 lg 1 p-d 5, 6 sätestatud õigusega teose töötlemisele ja õigusega teoste kogumikele.⁶⁰

Võrdluseks võib tuua, et ka Saksa õiguses on keelatud teose moonutamine, kui see kahjustab isiklike huve ja puudub teistsugune kokkulepe (UrhG § 39).

Autoriõigusseaduse eelnõuga muudetakse teose töötlemise ja muutmise õigus ainult varaliseks autoriõiguseks ning kaob kollisioon isiklike ja varaliste autoriõiguste vahel. Autori isiklikuks õiguseks jääb õigus vaidlustada autori au või väärikut kahjustavaid muudatusi, moonutusi ja teisi ebatäpsusi teoses endas, selle pealkirjas või autorinime tähistamises ning autorile või tema teosele antud hinnanguid (Eelnõu § 12 lg 1 p 3).

Isiklikest autoriõigustest on seos varaliste õigustega ka õigusel autorsusele (AutÕS § 12 lg 1 p 1, Eelnõu § 12 lg 1 p 1) ja õigusel teose avalikustamisele (AutÕS § 12 lg 1 p 6, Eelnõu § 12 lg 1 p 4). Õigus autorsusele on varaliste õiguste – eksklusiivse keeluõiguse, lubamisõiguse, isetegemisõiguse ja tasu saamise õiguse – aluseks.⁶¹ Teose avalikustamata jätmine aga tõkestab mitmete varaliste õiguste teostamist.

AutÕS § 12 lg 1 p 2 sätestatud õigusel autorinimele ei ole otseselt seost varalise õigusega.⁶² Varaliste õiguste teostamist ei puuduta otseselt ka AutÕS § 12 lg 1 p-d 7, 8, 9 sätestatud õigused (õigus teose täiendamisele, tagasi võtmisele ja autorinime kõrvaldamisele kasutatavalt teoselt) kuivõrd nende teostamine toimub autori kulul ning autor on kohustatud hüvitama kahju, mis tekib isikul, kes teost kasutas (AutÕS § 12 lg 2).

Praktikas on tekitanud küsimusi isiklikele õigustele litsentsi andmise võimalikkus. Autoriõigusseadus sätestab, et isiklikud õigused on autori isikust lahutamatud ja ei ole Eesti õiguses üle antavad (AutÕS § 11 lg 2) ning seetõttu on vaieldav, kas litsentsi andmine nende teostamiseks on õiguslikult lubatav.

⁵⁹ M. Rosentau. Autori isiklikud õigused. lk 661

⁶⁰ M. Rosentau. Autori isiklikud õigused. lk 663

⁶¹ M. Rosentau. Autori isiklikud õigused lk 660

⁶² M. Rosentau. Autori isiklikud õigused lk 661

Kahjuks pole Eesti õiguses kuigi palju kohtupraktikat, mis käsitleks isiklike õiguste litsentsimise küsimusi. Kaudselt on seda küsimust käsitlenud Ringkonnakohus⁶³ ja Riigikohus oma lahendites.⁶⁴ Seejuures tasub märkida, et Riigikohus viitas oma lahendis Ringkonnakohtu seisukohale, et litsentsi andmine on teoreetiliselt võimalik. Sellise järelduse tegemisega tasub aga olla ettevaatlik, kuivõrd seaduse tekstist seda otsesõnu ei tulene. Ka õiguskirjanduses on pigem leidnud toetust seisukoht, et kehtiva õiguse järgi on autori isiklike õiguste litsentseeritavus ehk luba nende teostamiseks kellegi teise poolt vastuolus autori isiklike õiguste kontseptsiooniga.⁶⁵

Võrdluseks võib tuua, et Saksa õiguses pole autori isiklike õiguste üleminek üldjuhul lubatud. Erand on sätestatud pärimisele. Saksa autoriõiguse seaduse § 28 sätestab, et isiklikud õigused võivad üle minna autori pärijatele. Seejuures võivad autori isiklikud õigused minna üle nii seaduse kui testamendi alusel. Kuid isiklike õiguste teostamist võib reguleerida lepinguga (UrhG § 29). Seadus sätestab, et varalist kasutusõigust omav isik ei tohi muuta tööd ega selle pealkirja või autorsust kui kokkulepe ei sätesta teisiti, küll aga on lubatud muudatused, millest autor hea usu printsiibist lähtuvalt keelduda ei saa (UrhG § 39).

Isiklike õiguste litsentsimise küsimusele Eesti õiguses toob selguse Autoriõigusseaduse ja autoriõigusega kaasnevate seaduste eelnõu. Eelnõu järgi on isiklikud õigused autori isikust lahutamatud ning ei ole üle antavad kuid autor võib anda nõusoleku oma isiklike õiguste teostamisest loobumiseks (Eelnõu § 11 lg 2). Nõusolek peab olema kirjalikus vormis ning piiratud ulatusega (Eelnõu § 11 lg 3). Seega muudab autoriõigusseaduse ja autoriõigusega kaasnevate seaduste eelnõu isiklike õiguste regulatsiooni selgemaks ning annab ka varaliste autoriõiguste omandajale selgemad juhised, kuidas isiklike õiguste küsimusi lahendada selliselt, et need varaliste õiguste kasutamist ei takistaks.

⁶³ Tallinna RK 2-04-845

⁶⁴ RKTkm 3-2-1-67-07

⁶⁵ M. Rosentau. Autori isiklikud õigused. lk 654

3.2. Autori varalised õigused

Autoriõiguse instituudi üks peamisi otstarbeid on tagada teoste loojatele tulu, s.t tasu või hüvitise saamine oma loometöö eest. Seda funktsiooni ongi seatud täitma autori varalised õigused.⁶⁶ Andmekogude aluseks oleva tarkvara omandamisel või litsentsimisel on varaliste õiguste küsimused reeglina lepingupooltele kõige enam huvi pakkuvad. Seda seetõttu, et autorile kuulub ainuõigus igal moel ise oma teost kasutada, lubada ja keelata oma teose samaviisilist kasutamist teiste isikute poolt (AutÕS § 13 lg 1). Varalised autoriõigused on üle antavad kas üksikute õigustena või õiguste kogumina (AutÕS § 11 lg 3) ning avaliku sektori huviks on reeglina kas omandada autoriõigused andmekogude aluseks olevale IT loominguks või saada luba nende kasutamiseks.

Kui Eesti õiguses võib varalisi õigusi kolmandatele isikutele üle anda, siis Saksa õiguses pole varaliste autoriõiguste üleminek üldjuhul lubatud. Võimalik on anda kolmandatele isikutele kasutusõigusi varaliste õiguste teostamiseks. Neid kasutusõigusi on omakorda võimalik koormata.⁶⁷ Seejuures võib lepinguobjekt osas anda nii ainu- kui lihtkasutusõiguse (UrhG § 31).

Autori varalisi õigusi on reguleeritud mitme rahvusvahelise lepinguga: Berni konventsioon (artiklid 8, 9, 11, 11bis, 11ter, 14 ja 14bis), TRIPS lepingu artiklid 9, 11 ja WIPO autorilepingu artiklid 6, 7, 8). Euroopa Liidu õiguses on andmekogu aluseks oleva tarkvara osas omavad puutumust eelkõige andmebaaside direktiivi art 5 ja tarkvara direktiiv art 4, infoühiskonna direktiivi artiklid 2, 3, 4.

Autori varalised õigused on Eesti õiguses loetletud AutÕS § 13 ja AutÕS § 13². Autoriõiguse seadus tunneb autoriõiguste omaja ärilist eesmärki (AutÕS § 13²), otsese või kaudse varalise kasu saamise eesmärki (AutÕS § 13 lg-d 3 ja 4), majanduslikku eesmärki (AutÕS § 18 1 lg 1) ja kaubanduslikku eesmärki (AutÕS § 27 lg 4).

Autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seaduse eelnõu muudab mõnevõrra tänast varaliste autoriõiguste regulatsiooni muutes varaliste õiguste kataloogi ammendavaks ning

⁶⁶ M. Rosentau. Autori varalised õigused. lk 752

⁶⁷ Kasutusõigusi saab pantida - BGB § 1273 või seda neile kasutusvaldust – BGB § 1068. A.-A Wandke, W.Bullinger § 29 Rn 9

täpsustades erinevate õiguste sisu.⁶⁸ Eelnõu § 13 annab loetelu autori varalistest õigustest, milleks on kopeerimisõigus, levitamisõigus, tõlkimisõigus, töötlemisõigus, kogumike koostamise õigus, suunamisõigus, edastamisõigus, esitamisõigus (Eelnõu § 13).

Mis puudutab õigust tarkvara kasutada, siis avalikul sektoril on andmekogude aluseks oleva tarkvara puhul võimalik IT loomingu kasutamise küsimusi lahendada mitmel erineval moel. Avalik sektor võib kasutada tarkvara litsentsi alusel või omandada tarkvara varalised õigused täielikult või osaliselt (AutÕS § 46 lg-d 1, 3). Seejuures on tarkvara litsentsimisel võimalik samuti valida erinevate litsentside vahel. Nt kasutada tarkvara ainu- või lihtlitsentsi alusel või kasutada vabavaralist litsentsi.

Ainulitsents tarkvarale või tarkvara kõigi varaliste autoriõiguste omandamine võimaldavad välistada teiste isikute sh autori enda poolse tarkvara kasutamise. Lihtlitsents, vabavaraline litsents või autoriõiguste jagamine võimaldavad litsentsi või varaliste autoriõiguste omandajal tarkvara kasutada kuid ei keela tarkvara kasutamist teistel õigustatud isikutel. On leitud, et kuna riigi eesmärk on toetada erasektori täiendavaid ärivõimalusi, tuleks enamasti kasutada tarkvara soetamisel lihtlitsentsi mudelit.⁶⁹

Tarkvara kasutamise osas tasub pöörata tähelepanu ka järgmistele õigustele:

a) all-litsentsimise õigus: litsentsi saajal on õigus lubada teistel isikutel teose funktsionaalset kasutamist ja autor ei saa seda enam keelata. See õigus on otseselt seotud tarkvara levitamisõigusega.

c) õigus muuta või laiendada funktsionaalset kasutust, sh õigus määrata kasutajate ring või leiutada kasutusviise⁷⁰

All-litsentside andmise või müümise õigus on oluline eelkõige seetõttu, et tarkvara oleks võimalik levitada avalikus sektoris täiendava tasuta. Tarkvara all-litsentside andmise õigus võib osutada oluliseks ka rahvusvaheliste koostööprojektide puhul, kus kasutatakse olemasolevaid tarkvaralahendusi. Kasutajate ringi või kasutusviiside muutmise või laiendamise õigus on avalikule sektorile oluline võimalike tulevikus ettetulevate muudatuste

⁶⁸ Autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seaduse eelnõu seletuskiri. § 13 lg 1. 2.02.2014 Arvutivõrgus:

https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/autorioiguse_seaduse_seletuskiri_0.pdf

⁶⁹ Tarkvaraarenduse tüüpleping – eritingimused (versioon 1.0) lk 1. Arvutivõrgus:

<https://itpraktikud.eesti.ee/dokuwiki/doku.php?id=itari:toogrupid:erasektor:start> (01.04.2015)

⁷⁰ M. Rosentau. Autori varalised õigused. lk 756

jaoks. Seejuures võib olla vajadus omandada luba andmekogu aluseks oleva tarkvara tundmatute kasutusviiside osas.

Tarkvara levitamise õigus

Andmekogu aluseks oleva IT loomingu puhul on enamasti oluline, et avalikul sektoril oleks õigus tarkvara levitada. Üldjuhul levitatakse tarkvara teistes avaliku sektori asutustes või siis rahvusvahelistes projektides osaledes projekti teistele osapooltele. Levitamiseks loetakse teose või selle koopia omandiõiguse üleandmist või üldsusele kasutada andmist mis tahes viisil, sealhulgas rentimist ja laenutamist (AutÕS § 13 lg 1 p 2 Eelnõu § 13 p 2 § 15).

Autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seaduse eelnõu lisab võrreldes kehtiva õigusega mõningaid täpsustusi, mis puudutavad tarkvara levitamise õigust. Eelnõu sätestab, et levitamiseks ei loeta arvutiprogrammi laenutamist juhul, kui programm ise ei ole rentimise peamiseks objektiks (Eelnõu § 15 lg 1) ning et andmebaasi ja et arvutiprogrammi puhul ammendub levitamise õigus peale andmebaasi koopia esmamüüki Euroopa Liidu liikmesriigis (Eelnõu § 15 lg 2).

Internet ja digitaalsed tehnoloogiad on lihtsustanud digitaalsete teoste loomist, kopeerimist ja levitamist,⁷¹ võimaldades tarkvara levitamist on-line režiimis. Tarkvara levitamine on-line režiimis on levinud praktika.⁷² Selliselt võidakse levitada ka andmekogu aluseks olevat tarkvara, enamasti küll kommertstarkvara. Levitamine on-line keskkonnas on tekitanud aga küsimusi levitamise õiguse ammendumise osas.

Euroopa Liidu Kohus leidis, et on-line edastamine on materiaalse andmekandja üleandmisega sisuliselt samaväärne ja et levitamise õiguse ammendumine leiab aset, sõltumata sellest, kas müük on seotud teose materiaalse või immateriaalse koopiaga.⁷³ Seega kui avaliku sektori asutus omandab näiteks andmekogu kasutamiseks Oracle litsentsi on-line keskkonnas võib see kaasa tuua levitamise õiguse ammendumise.

Samas lahendis käsitles Euroopa Kohus ka litsentseeritava tarkvara koopia omandiõiguse ülemineku küsimust leides, et tarkvara alla laadimine ja selle kasutamiseks tähtajatu

⁷¹ K. Gracz, P. D. Filippi Regulatory failure of copyright law through the lenses of autopoietic systems theory. International Journal of Law and Information Technology. Oxford Journals: 2014 volume 4, lk 334-366

⁷² M. Rosentau. Autori varalised õigused. lk 761

⁷³ EK C-128/11 p 59

litsentsilepingu sõlmimine toob kaasa arvutiprogrammi koopia omandiõiguse ülemineku.⁷⁴ Seejuures tugines kohus suuresti sellele, et litsents oli antud tähtajatult ning võimalik et tähtajalise litsentsilepingu puhul oleks jõutud vastupidisele tulemusele.

Kohtulahendit vaadates tasub välja tuua, et Euroopa Kohus lahendas levitamiseõiguse ammendumise küsimuse arvutiprogrammide direktiivist lähtuvalt. Kohus ei selgitanud aga, kuidas arvutiprogrammid erinevad teistest autoriõigusega kaitstavatest teostest ja kas sama tulemuseni oleks jõutud, kui küsimust oleks lahendatud infoühiskonna- või andmebaasidirektiivist lähtuvalt.⁷⁵ Seega on lahtine, kas levitamiseõiguse ammendumine online keskkonnas on võimalik peale arvutiprogrammide ka teiste teoste puhul. Õiguskirjanduses on leitud, et levitamiseõiguse ammendumine muude teoste puhul pole ei õiguslikult ega tehniliselt võimatu,⁷⁶

Vaadates Eesti õigust, siis autoriõiguse seadus ega seaduse eelnõu ei seo levitamiseõiguse ammendumist koopia materiaalse andmekandjaga. Ka Saksa õigus ei seo levitamiseõiguse ammendumist materiaalse koopiaga. Svensson kohtuasjas arendati välja õiguste ammendumisega sarnane doktriin, mille järgi üldsusele suunamine, mis ei jõua uue avalikkuseni ei ole õiguste rikkumine.⁷⁷ Õiguskirjanduses on ka leitud, et üks põhjusi, miks Euroopa Kohus sellise otsuse langetas oli see, et otsus oli majanduslikult põhjendatud ning toetas konkurentsi siseturul.⁷⁸

Euroopa Liidu kohtupraktikast tuleneb ka nõue muuta digitaalse koopia edasimüügil olemasolev koopia kasutamatuks. Euroopa Kohus rõhutas ka seda, et kui esimese omandaja omandatud litsents ületab tema jaoks vajalikku kasutajate arvu, ei ole sellel omandajal lubatud levitamiseõiguse ammendumise alusel litsentsi tükeldada ja müüa edasi üksnes asjaomase arvutiprogrammi kasutamise õigus, mis vastab tema kindlaks määratud kasutajate arvule.⁷⁹

Ka Eesti kohtupraktikas on tekitanud küsimusi levitamiseõiguse sisu. Riigikohus leidis, et teose levitamine hõlmab igasugust faktilist tegevust, mis on põhjuslikus seoses teose avalikuks saamisega üha laiemale isikute ringile. Sealjuures võib teose levitajaks olla ka isik, kellel ei ole õigust seda teha. Kui teose levitamisega rikutakse teise isiku õigusi ja see on

⁷⁴ EK C-128/11 p 45

⁷⁵ S. Karapapa. Reconstructing Copyright Exhaustion in the Online World Intellectual Property quarterly Sweet & Maxwell 2014 lk 315

⁷⁶ S. Karapapa lk 315

⁷⁷ Karapapa lk 324

⁷⁸ M.Gillen. The software Proteus – UsedSoft changing our understanding of software as „saleable goods“ International Review of Law; Computers & Technology; 2014. Volume 28 lk 10.

⁷⁹ EK C-128/11 p-d 69,70

õigusvastane, võib kannatanu nõuda teose levitamise lõpetamist või levitamisega ähvardamisest hoidumist igalt isikult, kes teost levitab või levitamisega ähvardab.⁸⁰

Tarkvara suunamisõigus

Autoriõigusseaduse eelnõu toob sisse uue mõiste – suunamisõigus (Eelnõu § 13 p 6, § 16). Kehtivas õiguses on see sätestatud nn katuserminina teose avalikustamise normide hulgas (AutÕS §-d 8-10-3).⁸¹ AutÕS § 10 lg 2 sätestab loetelu tegudest, mida loetakse üldsusele suunamiseks. Selleks, et andmekogu aluseks olevat tarkvara oleks võimalik levitada, peab avalikul sektoril olema tarkvara suunamisõigus.

Eelnõu defineerib üldsusele suunamist kui teose igal moel üldsuseni viimist nii kaabel- kui kaablita sidevahendite kaudu, sealhulgas loetakse teose üldsusele suunamiseks selle taasedastamist, ning üldsusele kättesaadavaks tegemist (Eelnõu § 16 lg 1). Tegemist on laiapõhjalise õigusega, mis võib endas sisaldada igasuguseid tarkvara üldsuseni viimise mooduseid.⁸² Tarkvara saab infoühiskonnas lugeda üldsusele suunatuks ka juhul, kui isikutel on potentsiaalne võimalus sellele objektile juurdepääs saada⁸³ ning oluline ei ole, kas nad seda võimalust kasutavad või mitte.

Saksa õiguses hõlmab levitamiseõigus nii teose turustamist kui üldsusele suunamist. Levitamine leiab aset, kui teosed antakse üle isikutele, kes ei ole autori või õiguste omaja isiklikud tuttavad.⁸⁴

⁸⁰ RKTkm 3-2-1-104-09

⁸¹ Autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seadus. Eelnõu seletuskiri. 2.02.2014 § 16 lg

Arvutivõrgus:https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/autorioiguse_seaduse_seletuskiri_0.pdf (13.04.2015).

§ 16 lg 1. 2.02.2014

⁸² Autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seadus. Eelnõu seletuskiri. 2.02.2014 § 16 lg 1.

Arvutivõrgus:

https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/autorioiguse_seaduse_seletuskiri_0.pdf (13.04.2015).

⁸³ E. Vasemäe. Autoriõiguste ja autoriõigusega kaasnevate õiguste jätkusuutlik ja kollektiivne teostamine. Tartu Ülikooli kirjastus. Tartu: 2014 lk 49

⁸⁴ H. Hubmann, M. Reh binder. Urheber- und verlagsrecht. C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung München: 1995. Lk 139

Õigus tarkvara reprodutseerida ehk õigus tarkvara kopeerida

Reprodutseerimiseks (eelnõu järgi kopeerimiseks) loetakse teosest või teose osast ühe või mitme ajutise või alalise koopia otsest või kaudset tegemist mis tahes vormis või mis tahes viisil (AutÕS § 13 lg 1 p 1, Eelnõu §13 p1 §14). Reprodutseerimisõigus on üks olulisemaid ja vanemaid autorile kuuluvaid varalisi õigusi. Nimetatud õigus hõlmab kõiki kopeerimise viise nii analoog- kui digitaalses vormis.⁸⁵ Nt selleks, et arvuti saaks ligi materjalidele, mida andmekogu sisaldab tuleb materjalist teha koopia, isegi juhul kui selline koopia on ainult ajutine.⁸⁶ Koopia tegemine kujutab aga endast autoriõiguste rikkumist, kui puudub autori luba teost kasutada.

Autoriõigusseaduse eelnõu täpsustab mõnevõrra hetkel kehtivat reprodutseerimisõiguse regulatsiooni, sätestades, et kopeerimiseks loetakse ka teose või selle osa salvestamist ajutise või alalise säilitamise eesmärgil elektroonilisel, optilisel või muul masinloetaval kujul (Eelnõu § 15 lg 3).

Arvutiprogrammi puhul on kopeerimine lubatud seaduses sätestatud eesmärkidel (AutÕS § 18 lg 2 p 4, Eelnõu § 42 lg 2 p 3, § 53, § 54, § 44). Seaduses sätestatud eesmärkidel nagu nt õigusemõistmise või avaliku julgeoleku tagamine on lubatud ka andmebaasi kopeerimine (AutÕS § 19, Eelnõu § 44).

Ka Saksa õiguses on arvutiprogrammi kopeerimine seaduses sätestatud eesmärkidel lubatud (UrhG § 69d, §69e). Samuti on lubatud andmebaasi kopeerimine seaduses sätestatud juhtudel (UrhG § 53, § 87c).

Õigus tarkvara tõlkida

Autoriõiguse seadus sätestab, et autorile kuulub ainuõigus teose tõlkimisele (AutÕS § 13 lg 1 p 4, Eelnõu § 13 p 3).

Arvutiprogrammide puhul on tõlkimisõigus oluline eelkõige seetõttu, et lähtekoodi kompileerimine ja dekompileerimine kuuluvad teose tõlkimise õiguse esemesse. Koodi tõlkimise eripäraks on, et reeglina toimub see automaatprotsessi tulemusel. Objekt- ja

⁸⁵ Autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seadus. Eelnõu seletuskiri. 2.02.2014 § 14 lg 1 Arvutivõrgus:https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/autorioiguse_seaduse_seletuskiri_0.pdf (13.04.2015).

⁸⁶ T. Hart, L. Fazzani. Intellectual Property Law. Creativ Print & Design (Wales), Ebbw Vale: 2004 lk 259

masinkood on autoriõiguse mõttes programmi tõlked, kuid need ei ole iseseisvad tõlketeosed, sest neil pole eraldi autorit. Arvutiprogrammi automaattõlked annavad tulemuseks ühe ja sama programmi erineva koodikuju ehk erineva väljendusvormi AutÕS § 4 lõike 3 punkti 3 mõttes.⁸⁷ Arvutiprogrammi tõlkimine autori nõusolekuta on lubatud vaid seaduses sätestatud juhtudel (AutÕS § 18 lg 2 p 4, Eelnõu § 42 lg 2 p 3). Autoriõigusseaduse eelnõu selles osas muudatusi kaasa ei too.

Andmebaasi tõlkeks võib olla selles sisalduvate sõnaliste andmete tõlge ühest loomulikust keelest teise või mis tahes andmete metoodiline tõlgendamine nii, et muutub nende vorm ja ei muutu sisu.⁸⁸

Õigus tarkvara töödelda ja õigus luua tuletatud teoseid

Andmekogude aluseks oleva tarkvara puhul on enamasti oluline, et avalik sektor omandaks õiguse tarkvara töödelda ja tuletatud teoste loomise õiguse (AutÕS § 12 lg 1 p 3, § 13 lg 1 p 5, § 4 lg 3 p 21, § 35 Eelnõu § 13 p 4, § 19). Kehtiv autoriõiguse seadus ei erista teose töötlemisõiguse raames tuleteatud teose tegemist teose muul viisil töötlemisest. Eelnõu toob aga selle erisuse otsesõnu välja sätestades, et teose töötlemiseks loetakse teosest kohanduste ja muude tuletatud teoste tegemist (Eelnõu § 19 lg 1).

Arvutiprogrammi töötlemise peamised eesmärgid on funktsionaalsuse muutmine (funktsioonide lisamine, täiendamine, piiramine jne); projekteerimis-, programmeerimis- jm vigade parandamine; jõudluse (efektiivsuse, kiiruse) suurendamine; programmi kohandamine (adapteerimine) vastavaks kasutaja vajadustele või ühilduvaks operatsiooni süsteemi või muu tarkvaralise keskkonnaga jne. Andmebaasi töötlemise sihiks on tavaliselt andme vigade parandamine, uute andmete lisamine, andme struktuuri muutmine jt.⁸⁹

Arvutiprogrammi töötlemine toimub lähtekoodi kaudu. Lähtekoodi valdamine iseenesest töötlemise sh tuletatud teose loomise õigust ei anna, see peab tulenema autorilepingust. Tellijale antud üldine õigus töödelda tarkvara annab talle õiguse muuta lähtekoodi mis tahes viisil ja mis tahes eesmärgil.⁹⁰

⁸⁷ Rosentau. Autori varalised õigused. lk 758

⁸⁸ Rosentau. Autori varalised õigused. lk 758

⁸⁹ Rosentau. Autori varalised õigused. lk 757

⁹⁰ M. Rosentau. Autori varalised õigused. lk 758

Kogumike koostamise õigus ja õigus ühisele loometööle

Andmekogud koosnevad tavaliselt mitmest nii õiguslikult kui tehniliselt eristatavast komponendist moodustades seega kogumikteose autoriõiguse tähenduses (AutÕS § 12 lg 1 p 3, § 13 lg 1 p 6, § 4 lg 3 p 22, § 34, Eelnõu § 13 p 5, § 8 lg 2 p 21). Andmekogu moodustavateks teosteks võivad olla nt arvutiprogrammid, graafiline kasutajaliides, andmebaas. Andmekogu võib sisaldada komponente, mille autoriõiguslik regulatsioon on erinev. Nt sisaldada komponente, mille autoriõigused kuuluvad kolmandatele isikutele ja mida litsentsitakse liht või ainulitsentsi alusel, tarkvara, mida kasutatakse vaba kasutuste litsentsi alusel ning tarkvara, mille autoriõigused kuuluvad andmekogu töötlevale riigiasutusele. Riigiasutusel peavad olema varalised õigused liita nii enda kui ka teiste autorite teoseid kogumikku.⁹¹

Andmekogu edasi arendamisel on vaja võtta arvesse, millistel tingimustel varem hangitud tarkvara kasutatakse. Uue andmekogu loomisel on tellijal vabamad käed autoriõiguslike lahenduste valikul. Jätkuarenduste puhul tuleb mõelda sellele, et uue ja olemasoleva tarkvara autoriõiguslike küsimuste lahendus kokku sobiks.

Jätkuarenduste puhul tuleb mõelda ka sellele, et täitjal peaks olema litsents olemasoleva tarkvara varaliste õiguste kasutamiseks, selliselt et tarkvara oleks võimalik edasi arendada. Kas tellijal on vaja anda täitjale litsents ning kui on siis milline sõltub suuresti sellest, kuidas on olemasoleva tarkvara puhul autoriõiguslikud küsimused lahendatud.

Andmekogu kui kogumikteose eripäraks on ka see, et reeglina ei kuulu andmekogu aluseks oleva IT lahenduste kõikide komponentide autoriõigused riigiasutustele. Enamasti kasutatakse lahenduse koosseisus kommertstarkvara, ilma milleta oleks tarkvara arendus liialt keerukas või kallis. Sealhulgas kuulub valdav enamik kommertstarkvara autoriõigustest ja autoriõigustega kaasnevatest õigustest välismaistele õiguste omanikele.⁹²

Vaba kasutus

Autoriõigused on piiratud vaba kasutuse juhtudega (AutÕS § 17, Eelnõu § 39 lg 1). Eelkõige piirab vaba kasutus autori varaliste õiguste teostamist. Enamasti täidavad autoriõigustele kehtestatud piirangud riigisiseseid õiguspoliitilisi eesmärke. Autoriõigustele aga riigis

⁹¹ M. Rosentau. Autori varalised õigused. lk 759

⁹² E. Vasemäe lk 11

selliseid piiranguid kehtestada ei saa, mis ei ole kooskõlas rahvusvaheliste konventsioonide ja Euroopa Liidu õigusaktidega. See eristab autoriõiguste piiranguid mitmetest teistest autoriõiguste instituutidest, mille korral on riikidele jäetud vabadus ise otsustada.⁹³

Vaba kasutuse juhtudest võiks avalikule sektorile huvi pakkuda eelkõige arvutiprogrammi vaba kasutus. Arvutiprogrammi kasutaja võib seda kopeerida tõlkida, kohandada ning muul viisil ümber töötada ja saadud tulemusi reprodutseerida järgmistel eesmärkidel: a) selleks, et kasutada programmi nendel seadmetel, eesmärkidel ja ulatuses, milleks programm omandati b) arvutiprogrammis esinevate vigade parandamiseks c) varukoopia tegemiseks tingimusel, et see on vajalik arvutiprogrammi kasutamiseks või kadunud, hävinud või kasutamiskõlbmatuks muutunud arvutiprogrammi taastamiseks. (AutÕS § 24 lg 1 p-d 1,2, lg 2, Eelnõu § 53 lg 1 p-d 1,2 lg 2).

Kahe esimese õiguse ulatuse määrab autori leping (litsents). Õigust varukoopia(te)le ei saa lepinguga piirata. Kuid varukoopiate arv peab jääma mõistliku eesmärgi pärasuse piiridesse.
94

Samuti loetakse vabaks kasutuseks arvutiprogrammi dekompileerimine seaduses sätestatud tingimustel (AutÕS § 25, Eelnõu § 54).

Nii kehtivas õiguses kui eelnõud järgi on lubatud teosena kaitstava andmebaasi vaba kasutamine. Teosena kaitstava andmebaasi või selle koopia õiguspärane kasutaja võib ilma autori nõusolekuta ja täiendavat autoritasu maksmata teostada kõiki tegusid, mis on vajalikud juurdepääsuks andmebaasi sisule ja selle sisu tavapäraseks kasutamiseks (AutÕS § Eelnõu § 55).

Lubatud kasutuse mahuks võib olla kogu andmebaas või osa sellest. Viimasel juhul on mainitud toimingud lubatud vaid ettenähtud osa suhtes. Lubatud toimingud ei piirdu reprodutseerimisega, kuid nende määratlemine on juhtumi kohane. Seda kasutaja õigust ei saa lepinguga piirata. See tähendab näiteks, et andmebaasi autor ei saa nõuda, et ostja peab sisule ligipääsu saamiseks autorilt või tema esindajalt mingeid lisatoiminguid nõutama.⁹⁵

⁹³ E. Vasemäe lk 53

⁹⁴ M. Rosentau. Autori varalised õigused. lk 764

⁹⁵ M. Rosentau. Autori varalised õigused. lk 764

Teosena kaitstavat andmebaasi on lubatud kasutada seaduses sätestatud eesmärkidel ja ulatuses nagu nt julgeoleku või õigusemõistmise tagamise eesmärkidel (AutÕS § 19, Eelnõu § 44).

3.2.1. Andmebaasi tegija õigused

Andmebaasi tegija varalised õigused on kaitstavad autoriõigusega kaasnevate õigustega.

Euroopa Liidu tasandil on andmebaasi tegija varaliste õiguste kaitse tagatud andmebaaside direktiiviga, täpsemalt selle artiklitega 1 ja 7.

Rahvusvahelises õiguses omab antud küsimuses puutumust WIPO autorilepingu artikkel 5, mille järgi andme- või muu materjali mis tahes vormis kogusid, mis oma valiku või korralduse tõttu moodustavad intellektuaalse loomingu, kaitstakse sellisena.

Eesti õiguses on andmebaasi tegija õigused sätestatud AutÕS §-st 75⁴ (Eelnõu § 36) Seadus näeb ette, et andmebaasi tegijale kuulub ainuõigus lubada ja keelata andmebaasist või selle olulisest osast väljavõtte tegemine ning andmebaasi või selle olulise osa taaskasutamine (AutÕS § 75 4 lg 1, 2, Eelnõu § 36 lg 4).

Autoriõiguse seadus selgitab, et väljavõtte tegemiseks loetakse andmebaasi kogu sisu või selle olulise osa mis tahes viisil või mis tahes vormis ajutine või alaline ülekandmine teise väljendusvormi ning taaskasutamiseks loetakse andmebaasi kogu sisu või selle olulise osa avalikustamine üldsusele kas koopiade levitamise, rentimise, sidusliini kaudu edastamise või muul viisil ülekandmise teel. (AutÕS § 75⁴ lg 2 p-d 1,2)

Autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seaduse eelnõu erilisi muudatusi andmebaasi tegija õigustes kaasa ei too vaid pigem täpsustab regulatsiooni. Eelnõu toob erinevalt kehtivast seadusest levitamisõiguse juures eraldi välja õiguse ammendumise põhimõtte (Eelnõu § 36 lg 4 p 2) ja täpsustab, et väljavõtte tegemiseks või andmebaasi või selle olulise osa taaskasutamiseks ei loeta laenutamist raamatukogudest. (Eelnõu § 36 lg 4 p 5).

Andmebaasi tegija õiguste tekkimise eelduseks on oluline investering andmebaasi sisuks olevate andmete kogumiseks, omandamiseks, kontrollimiseks, süstematiseerimiseks või kättesaadavaks tegemiseks. (AutÕS § 75³ lg 1). Kuigi andmebaasi mõiste ei hõlma selle tegemiseks ega käivitamiseks vajaminevat arvutiprogrammi (AutÕS § 75²) on nii siseriiklik

kui Euroopa Kohus leidnud, et investeeringud arvutiprogrammi on vaadeldavad investeeringutena andmebaasi.⁹⁶

Kohtud on leidnud, et investeeringud arvutiprogrammi tuleb lugeda andmebaasi loomise investeeringuteks, sest investeeringutega on saavutatud andmebaasi süstematiseerimine, meetodiline ülesehitamine, käigus hoidmine ning andmete koondamine⁹⁷ (direktiivi preambuli p 17, AutÕS § 75²). Seejuures ei ole investeeringute olemasolu andmebaasi andmete kontrollimiseks vältimatu eeltingimus selle andmebaasi *sui generis* kaitse tekkimiseks, kui on tõendanud olulise investeeringu tegemine andmebaasi sisu kogumiseks ja esitamiseks.⁹⁸

Kuna autoriõiguse seaduse andmebaasi tegija õiguste sätteid tuleb tõlgendada vastavuses nende aluseks olevale direktiivile Euroopa Kohtu antud tõlgendusega, on siinkohal oluline vaadelda Euroopa Kohtu seisukohti mõistete sisustamisel. Euroopa Kohus on mõisteid „taaskasutamine“ ja „väljavõtte tegemine“ tõlgendanud nii, et need hõlmavad andmebaasi kogu sisu või selle olulise osa iga lubamatu omastamise ja üldsusele levitamise juhtumit.

Seejuures pole andmebaasi taaskasutamiseks ja väljavõtte tegemiseks vaja otsest juurdepääsu andmebaasile.⁹⁹ Väljavõtte tegemise ja taaskasutamisega on tegemist nt ka juhul kui üks isik saadab oma veebiserveri vahendusel teise isiku päringu alusel tema arvutisse andmeid, mis on *sui generis* õigusega kaitstud andmebaasi sisust eelnevalt välja võetud.¹⁰⁰ Andmebaasi sisu üldsusele kättesaadavaks tegemine ei oma tähtsust, sest väljavõtete tegemist ja taaskasutamist saab andmebaasi tegija keelata ka siis, kui andmebaasi sisu on andmebaasi tegija poolt või tema nõusolekul üldsusele kättesaadavaks tehtud.¹⁰¹

Euroopa Kohus on käsitlenud ka avalike andmete kogumiseks tehtud investeeringu kaitse võimalikkust. Kohus leidis, et isegi kui andmekogus sisalduv teave ei ole selle ametlikust iseloomust tulenevalt autoriõigusega kaitstav pole välistatud, et nimetatud andmekogu ei määratleta „andmebaasina“ andmebaasi direktiivi artikli 1 lõike 2 tähenduses või et selline

⁹⁶ Euroopa Liidu kohus on käsitlenud küsimust lahendites C-203/02, C-46/02, C-444/02, C-338/02, Riigikohtu tsiviilkolleegium lahendis 3-2-1-71-12

⁹⁷ Harju MK 2-09-63661

⁹⁸ Tallinna RK 2-09-63661

⁹⁹ EK C-203/02 p 97

¹⁰⁰ EK C173/11 p 21

¹⁰¹ EK C-203/02 p 97

andmekogu arvatakse välja direktiivi artikliga 7 kehtestatud *sui generis* õigusega tagatud kaitse kohaldamisalast.¹⁰²

Mis puudutab väljavõtte tegemise tõendamist, siis võib andmebaasi direktiivi artikli 7 tähenduses väljavõtte tegemise tõendina käsitleda asjaolu, et ühe isiku poolt loodud kaitstud andmebaasi füüsilised ja tehnilised tunnused esinevad ka teise isiku poolt loodud andmebaasis, välja arvatud juhul, kui sellist kokkulangevust saab põhjendada muude tegurite abil kui teabe ülekandmine kahe kõnealuse andmebaasi vahel.¹⁰³

Kehtiv autoriõigusseadus ega ka seaduse eelnõu ei erista õiguslikke tagajärgi tulenevalt andmebaasi sisu ülekandmise alalisest või ajutisest iseloomust. Ka andmebaasi direktiivi artikkel 7 ei seosta selgelt mingeid konkreetseid õiguslikke tagajärgi tulenevalt ülekandmise alalisest või ajutisest iseloomust. Euroopa Kohus on aga leidnud, et teabe ülekandmise alaline või ajutine olemus võib asjassepuutuva siseriikliku õiguse kohaselt olla oluline kaitstud andmebaasi tegija *sui generis* õiguse võimaliku rikkumise raskuse või nimetatud rikkumise tulemusel tekitatud kahju hindamisel.¹⁰⁴ Õiguskirjanduses on arutletud ajutise koopia erandi võimalikkuse ja vajalikkuse üle andmebaaside õiguskaitstes ning on leitud, et selline erand võib hõlbustada info, kaupade ja teenuste jagamist ja tarbimist.¹⁰⁵

Üks erinevus, mis andmebaasi direktiivi ja Eesti õiguse vahel silma torkab on see, et erinevalt Eesti autoriõigusseadusest keelab andmebaasi direktiivi artikli 7 lõige 5 teatud tingimustel loata väljavõtete tegemise andmebaasi sisuks olevatest mitteolulistest osadest ja/või nende taaskasutamise. Sellist keelud ei leia ka autoriõigusseaduse eelnõust. Euroopa Kohus selgitas, et sätestatud keeld hõlmab lubamatut väljavõtete tegemist ja/või taaskasutamist, mis oma korduva iseloomu tõttu võib viia selle andmebaasi kogu sisu või sisu olulise osa taasloomiseni ja/või üldsusele kättesaadavaks tegemiseni ilma andmebaasi tegija loata, ning mis tekitab seeläbi andmebaasi tegija investeringule tõsist kahju. Kuna säte annab kaitse andmebaasi direktiivi artikli 7 lõikes 1 sätestatud keelust mööda hiilimise vastu ning kaitseb andmebaasi või selle olulise osa taaskasutamise eest võiks kaaluda selle kehtestamist ka Eesti õiguses.

Võrdluseks võib tuua, et ka Saksa õiguses on keelatud andmebaasi sisuks olevast mitteolulisest osast koopia tegeamine, levitamine ja üldsusele edastamine kui selline

¹⁰² EK C-545/07 p 74

¹⁰³ EK C-545/07 p 74

¹⁰⁴ EK C-545/07 p 74

¹⁰⁵ S. Vousden Apis, Databases and EU law Intellectual property quarterly . 2011, Issue 2 lk 225

andmebaasi kasutus on vastuolus tavapärase kasutusega või kahjustavad ebamõistlikult andmebaasi tegija huve. (UrhG 87b)

Andmebaasi tegija õigused piiratud vaba kasutuse juhtudega. Avaliku sektori asutus võib teha väljavõtteid andmebaasi sisu olulisest osast või seda taaskasutada nt juhul, kui see on vajalik avaliku julgeoleku, haldustegevuse või õigusemõistmise jaoks (AutÕS § 19, Eelnõu § 56).

Sarnaselt on andmebaasi tegija õigused piiratud ka Saksa õiguses (UrhG § 87c)

3.3. Autoriõiguste loovutamine või litsentsimine avalikule sektorile

3.3.1. Autorilepingu mõiste ja sisu

Autoriõigusseaduse järgi on teose autoriks alati ainult füüsiline isik või füüsilised isikud, kes teose on loonud (AutÕS § 28 lg 2) ning seetõttu ei saa juriidiline isik kunagi ühegi teose autoriks olla. Avaliku sektori asutus võib vaid omandada autoriõigusi teose autorilt või autoritelt. Õiguste omandamine võib toimuda nii seaduse kui lepingu alusel.

Tähtsust ei oma see, kuidas lepingut, millega autoriõigused või nende kasutusõigused omandatakse, nimetatakse. Mario Rosentau selgitas oma artiklis „Autori isiklikud õigused“, et autorilepingu määratlusest tulenevalt on mis tahes leping või lepingu osa, mis sätestab autoriõiguslike objektide kasutust ja kaitset autorilepingu AutÕS § 48 ja § 48¹ mõttes.¹⁰⁶ Sellega võib nõustuda, kuna autoriõigusseadus määratleb autorilepinguna iga autori või tema õigusjärglase ja teost kasutada sooviva isiku vahelist kokkulepet teose kasutamiseks (AutÕS § 48 lg 1). Seega on autorilepinguga tegemist ka näiteks töö- või avaliku teenistuse lepingu puhul kui need sisaldavad autoriõiguslikke küsimusi.

Autorilepingute regulatsioon tuleneb tsiviilseadustiku üldosa seaduse 4-st osast¹⁰⁷, mis käsitleb tehinguid, võlaõigusseaduse lepinguõiguse üldsätetest ja peatükkidest 11, 18 ja 36, mis reguleerivad müügi-, litsentsi- ja töövõtulepinguid,¹⁰⁸ autoriõiguse seadusest ning juhul kui üks lepingupool on välisriigist ka rahvusvahelise eraõiguse seadusest. Seejuures on autoriõiguse seaduse regulatsioon teiste seaduste suhtes ülimuslik (AutÕS § 48 lg-d 3, 4).

Autorilepingu võib sõlmida juba olemasoleva teose kasutamiseks või uue teose loomiseks ja kasutamiseks (AutÕS § 48 lg 2). Autorilepingus fikseeritakse teose kirjeldus, üleantavad õigused, õigused, mille osas antakse luba, litsentsilepingu liik ja all-litsentsi andmise õigus, teose kasutamise viis ja territoorium, autorilepingu kehtivuse tähtaeg ja teose kasutamise algustähtaeg (AutÕS § 48¹ lg 1). Poolte kokkuleppel ka autoriõiguse eest makstava tasu viis, suurus ja tähtaeg (AutÕS § 48¹ lg 2).

Võrdluseks võib tuua, et Saksa autoriõiguse seadus kaitseb Eesti seadusest tugevamalt autori õigust tasule. Seadus näeb ette, et iga litsentsileping peab sisaldama mõistliku hüvitist autorile

¹⁰⁶ Rosentau. Autori isiklikud õigused. lk 656

¹⁰⁷ Tsiviilseadustiku üldosa seadus – RT I 2002, 35, 216 – RT I, 13.03.2014, 103

¹⁰⁸ Võlaõigusseadus – RT I 2001, 81, 487 – RT I, 11.04.2014, 13

(UrhG § 32). See põhimõte kehtib ka töösuhtes. Lisaks on autoril õigus nõuda täiendavat tasu, kui teose kasutamisega saadav tulu on ebaproportsionaalne autorile makstud tasuga (UrhG § 32a).

Eraldi küsimus on, mis saab juhul, kui autorileping mingil põhjusel tühistatakse.

Õiguskirjanduses on leitud, et intellektuaalse omandi õiguste käsutamine on allutatud abstarktsioonipõhimõttele.¹⁰⁹ See tähendab, et juhul kui autorileping, millega varalised õigused loovutati tühistatakse ei muuda see õiguste kuuluvust. Kui varalised õigused on omakorda edasi loovutatud, siis jääb ka see käsutus kehtima.¹¹⁰

Ka Saksa õiguses on autoriõiguste käsutamine allutatud abstarktsioonipõhimõttele. Kohustus ja käsutustehingu eristamine tuleneb Saksa autoriõigusseaduse tekstist¹¹¹

Praktikas on vaidlusi tekitanud autorilepingu vorm. AutÕS § 49 lg 1 sätestab, et autorileping peab olema sõlmitud kirjalikus vormis. Lihtlitsentsi andmine võib olla vormistatud ka kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis.

Riigikohus leidis aga, et teose kasutamist lubava autorilepingu näol ei ole tegemist tehinguga, mille seaduses sätestatud vormi järgimata jätmine toob kaasa tehingu tühisuse, sest see kahjustaks põhjendamatult autori õigusi. Vastupidisel juhul jääks autor vorminõude täitmata jätmise korral ilma autorilepinguga kokku lepitud õigustest ja lepingu teine pool vabaneks endale autorilepinguga võetud kohustustest. Riigikohus on täiendavalt rõhutanud, et lisaks autorilepingu sõlmimisele võib autor anda ka deliktiõigusliku nõusoleku oma õigustesse sekkumiseks. Kohus selgitas, et „Tsiiviilõiguse üldtunnustatud põhimõtte kohaselt välistab kahju põhjustamise õigusvastasuse isiku nõusolek tema õiguste rikkumiseks (õigustesse sekkumiseks) ja kahju tekitamiseks, välja arvatud kui sellise nõusolekuga rikutakse seadust või see on heade kommete vastane.

Sellise nõusoleku näol on tegemist deliktiõiguslikku tähtsust omava tahteavaldusega ja seejuures ei oma tähtsust, millises vormis on antud nõusolek õigustesse sekkumiseks kuna seadus seda ei sätesta.¹¹²

¹⁰⁹ T.Hoffmann, A.Kelli, A.Varv. Abstraktsioonipõhimõtte Eesti ja Saksa intellektuaalse omandi õiguses. Juridica 2012 nr 7 lk 542

¹¹⁰ T.Hoffmann, A.Kelli, A.Varv. lk 542

¹¹¹ T.Hoffmann, A.Kelli, A.Varv.lk 542

¹¹² RKTkm 3-2-1-124-06 p 11, 16

Saksa autoriõiguse seadus ei sätesta kohustuslikku vorminõuet lepingule, millele kasutusõigused üle antakse. Kirjaliku vormi nõue on sätestatud vaid lepingule, millega antakse üle õigus lepingueseme tundmatute kasutusviiside osas (UrhG § 31a).

Küll aga sätestab Saksa intellektuaalse omandi mudelseadus intellektuaalse omandi õiguste üleandmisele kirjaliku vormi nõude, mille järgimata jätmise toob kaasa tühisuse. Tühine on ka ainulitsents, mis ei ole sõlmitud kirjalikus vormis.¹¹³

Autorilepingu kirjaliku vormi nõuet ei leia rahvusvahelisest õigusest. Küll aga näeb euroopa autoriõiguse koodeks ette, et õiguste üle andmine peab olema kirjalikus vormis (Art. 2.3).¹¹⁴

Samas on selge, et autorileping ja selle kirjalik vorm kaitseb autorilepingu pooli, sest kirjalikus lepingus on poolte õigused ja kohustused fikseeritud selgemalt kui suulise lepingu puhul. Seetõttu tuleks avaliku sektori poolt sõlmitavate autorilepingute puhul eelistada kirjalikku vormi hoolimata sellest, et õiguspraktikas kirjaliku vormi täitmist tingimata ei nõuta.

Autoriõiguse ja autoriõigustega kaasnevate õiguste seaduse eelnõu toob muudab vorminõuded selgemaks ning toob erinevalt kehtivast autoriõiguse seadusest välja ka lepinguid, millega antakse üle õigus õiguste objekti tundmatutele kasutusviisidele.

Eelnõu sätestab, et autorileping, millega antakse üle õiguste omaja varalised õigused või õigus õiguste objekti tundmatutele kasutusviisidele, peab olema kirjalikus vormis. Kirjaliku vormi nõude järgimata jätmise korral on tehing tühine. (Eelnõu § 67 lg-d 1 ja 2).

Eelnõu seletuskirjast nähtub, et intellektuaalse omandi jodifitseerimise raames on kavas muuta ka võlaõigusseaduse regulatsiooni selliselt, et ainulitsentsilepingu sõlmimine eeldab kirjalikku vormi, mille mittejärgimine toob kaasa lepingu tühisuse.¹¹⁵

¹¹³ H.-J. Ahrens, M.-R. McGuire. Model Law for Intellectual Property. A Proposal for German Law Reform – Abbreviated English Edition. Sellier european law publishers GmbH, Munich 2013

¹¹⁴ European copyright code. Arvutivõrgus: <http://www.copyrightcode.eu/index.php?websiteid=3> (10.02.2015)

¹¹⁵ Autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seaduse eelnõu seletuskiri. 2.02.2014. § 67 lg 1 Arvutivõrgus:

https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/autorioiguse_seaduse_seletuskiri_0.pdf (10.04.2015)

3.3.2. Andmekogu aluseks oleva IT loomingu hankimine väliselt arendajalt

Paljudel juhtudel kui tekib vajadus uue digitaalse andmekogu loomiseks või olemasoleva muutmiseks ei looda seda mitte mõne riigiasutuse majasiseste vahenditega vaid tellitakse tööd väliselt arendajalt. Avalik sektor omandab niimoodi intellektuaalse töö tulemused, mida kontrollitakse ja kasutakse avalikes huvides.¹¹⁶

E-Riigihangete keskkonnas on registreeritud üle kahe tuhande hanke kategoorias IT-teenused: nõuande-, tarkvaraarendus-, Interneti- ja tugiteenused kogumaksumusega 193340453 ning üle tuhande hanke kategoorias Tarkvarapaketid ja infosüsteemid sõlmitud lepingut kogumaksumusega 234501897 €.¹¹⁷ Selline statistika näitab, et IT arenduste tellimine väliselt arendajatelt on laialt levinud praktika. Enamasti nimetatakse selliseid lepinguid, millega tarkvara väliselt arendajatelt hangitakse „Töövõtulepinguteks“ või „Litsentsilepinguteks“, kuid see pole reegel.

IT lahenduste, sh andmekogude moodustamiseks vaja minema IT loomingu tellimine väliselt arendajalt võib aga osutuda ning tihtipeale ka osutub hoopis keerukamaks kui majasisene arendus. IT loomingu tellimisel tuleb riigiasutusel pöörata kindlasti tähelepanu autoriõiguse küsimustele kuivõrd autoriõiguse seadus kaitseb eelkõige autori loomingu ning jätab IT lahenduste tellija nõrgemale positsioonile.

Eesti autoriõiguses kehtib üldine põhimõte, et autori õiguste sisu ja mahu määramise ebaselguse korral tõlgendatakse autorilepingu sätteid autori või autori õiguste esialgse omaja kasuks. Lepingu sõnastuse ebaselguse või puudulikkuse korral tuleb selle tõlgendamine tellija kasuks kõne alla ainult juhul, kui vastu pidine oleks vastuolus lepingu poolte eesmärgiga.¹¹⁸

Litsentsilepingute puhul, mis on sõlmitud Saksa õiguse alusel, on samuti väga oluline, et lepingud oleksid selged ja üheselt mõistetavad, sest Saksa kohtud tõlgendavad lepinguid

¹¹⁶K. E. Maskus, J. H. Reichman. International Public Goods and Transfer of Technology. Cambridge University Press. Cambridge: 2005. lk 88

¹¹⁷ E-riigihangete keskkond. Arvutivõrgus: <https://riigihanked.riik.ee> (9.03.2015)

¹¹⁸ Rosentau. Autori varalised õigused. lk 755

kitsalt. Kui mõni tingimus pole lepingus otseselt kirjas, siis lähtutakse kasutusõiguste ulatuse üle otsustamisel lepingu sõlmimise eesmärgist.¹¹⁹

Autorilepingu alusel üle antavad või litsentseeritavad autoriõigused on soovitatav lepingusse märkida võimalikult selgelt ja konkreetselt.

Juhul kui riigiasutus või riigiasutse hallatav asutus on digitaalse andmekoguga seotud IT lahenduse tellija tuleks vastutus isiklike ja varaliste autoriõiguste realiseerimise eest jätta tarnijale. Selline lahendus on kahtlemata tellijale kõige mugavam ja kindlam valik. Tarnija tööandja või alltöövõtu tellijana kannab siis hoolt isiklike õiguste realiseerimise eest töö- või autorilepingutes.¹²⁰

Tellija huvides on ka veenduda, et loodavas teoses ei rikuta kolmandate isikute intellektuaalse omandi õigusi. Võimalikud negatiivsed tagajärjed tuleks jätta töövõtja kanda.¹²¹

¹¹⁹ A.R.Klett, M.Sonntag, S.Wilske. lk 65

¹²⁰M. Rosentau. Autori isiklikud õigused. lk 664

¹²¹A. Kelli, P. Lätt, H. Pisuke. Intellektuaalse omandi kaasuste kogumik. Tallinna Raamatutrükikoda. Tallinn 2008 lk 22

3.3.3. Andmekogu aluseks oleva IT loomingu arendamine majasiseselt

Riigiasutused tellivad IT arendustööd tihti välistelt arendajatelt kuid nii mõnigi kord tehakse tööd ära ka oma maja siseselt väliseid arendajaid kaasamata. Arendusmeeskonna töötajad töötavad asutuses üldjuhul töölepingu või avaliku teenistuse lepingu alusel ning loovad teosed tööülesannete käigus või tööandja juhiseid järgides.

Rahvusvaheline õigus ei reguleeri töösuhtes loodud teose autoriõiguse küsimusi. Ka Euroopa Liidu õigus pole harmoniseeritud töösuhtes loodud teose esmase omaja küsimuses. Kuna Euroopa Liidu liikmesriikide traditsioonides on selles osas suured erinevused, pole tõenäoline, et harmoniseerimine ka lähitulevikus aset leiaks.¹²²

Eesi õiguses kuuluvad reeglina IT toodete autori varalised õigused algselt autorile endale (AutÕS § 28 lg 1). Erandiks on aga töö- või avaliku teenistuse lepingu alusel otseste tööülesannete käigus loodud teosed, mille autoril tekib küll autoriõigus sellele teosele, kuid autori varalised õigused teose kasutamiseks tööülesannetega ettenähtud eesmärgil ja piirides lähevad teistsuguse kokkuleppe puudumisel üle tööandjale (AutÕS § 32 lg 1).

Seejuures on töö- või avaliku teenistuse lepingu alusel töötavatele programmeerijatele kehtestatud mõninga erisused võrreldes teiste töötajatega. Kehtiva autoriõigusseaduse järgi omandab tööandja tööülesannete täitmise käigus või tööandja saadud juhiseid järgides loodud arvutiprogrammi või andmebaasi ainulitsentsi kõigi varaliste õiguste teostamiseks, kui lepingus ei ole ette nähtud teisiti (AutÕS § 32 lg 5). Seega on kehtiva õiguse järgi arvutiprogrammide või andmebaaside puhul tööandja huvid nõrgemalt kaitstud kui teiste teoste puhul.

Autoriõigusseaduse eelnõu kaotab aga andmebaasi ja arvutiprogrammi erineva kohtlemise ja näeb ette, et töösuhtes loodud arvutiprogrammi ja andmebaasi teose varalised õigused lähevad üle tööandjale.¹²³ Seaduse eelnõu sätestab, et Töölepingu alusel või avalikus teenistuses oma otseste tööülesannete täitmise korras loodud teose autoril tekib autoriõigus sellele teosele, kuid autori varalised õigused teose kasutamiseks tööülesannetega ettenähtud

¹²² T.Cook. The Restricted Acts of Reproduction and Distribution in EU Copyright Law. Journal Of Intellectual Property Rights 2015 Volume: 20 lk 126

¹²³ Autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seaduse eelnõu seletuskiri. 2.02.2014. Seaduse eesmärk lk 15 lg 5. Arvutivõrgus:
https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/autorioiguse_seaduse_seletuskiri_0.pdf (10.04.2015)

eesmärgil ja piirides lähevad üle tööandjale, kui lepingus ei ole ette nähtud teisiti (Eelnõu § 24 lg 3). Ning et varalised õigused avalikus teenistuses loodud teosele lähevad üle riigile, kui lepingus ei ole ette nähtud teisiti. (Eelnõu § 24 lg 3)

Võrdluseks võib tuua, et Saksa õiguses ei lähe autoriõigused töö- või teenistussuhtes loodud teosele üle tööandjale, kuid vastupidise kokkuleppe puudumisel on töötajal kohustus anda tööandjale õigused teose kasutamiseks (UrhG § 43). Saksa autoriõiguse seadus toob muude teoste kõrval eraldi välja arvutiprogrammid, sätestades, et tööandjal ainuõigus programmi kasutada kui arvutiprogramm on loodud töösuhtes ja kui puudub teistsugune kokkulepe (UrhG § 69b). Selle sättega on loodud seaduslik litsents, mis sisaldab kõiki kasutusõigusi ja nende kõikvõimalikke kasutusviise.¹²⁴ Seega on arvutiprogrammide osas erinevalt teistest teostest tagatud tööandjale ka Saksa õiguses küllaltki ulatuslik kaitse. Seaduslik litsents annab tööandjale ulatusliku kaitse, kuna õiguste üleandmise kohustus võib jääda kehtima isegi siis, kui tööleping ise on kehtetu.¹²⁵

Varaliste õiguste osas tagab autoriõigusseadus tööandjale ulatusliku kaitse, kuid iseküsimus on, kas ja kui siis millises osas tuleks isiklike õiguste teostamise osas töö- või teenistuslepingus kokku leppida. Mario Rosentau leiab, et AutÕS § 12 lg 1 p 6 sätestatud isiklik autoriõigus teose avalikustamisele, ei ole varaliste õiguste omandajale probleem ning asi on autoriga sõlmitud töölepinguga vaikimisi lahendatud, kui teoste loomine on autori otsene tööülesanne. Teatud juhtudel võib eeldada autori nõusolekut: kui töö ajakava näeb ette mingi kindla tähtpäeva, autor seda eelnevalt ei vaidlusta või hilinemisest ei teata ja töö on tööandja valduses, võib viimane eeldada, et teos on (ka autori meelest) valmis.¹²⁶

Välisdamaks võimalust, et autor kuritarvitaks talle isiklikest õigustest tulenevat õigust teose lisadele soovib Mario Rosentau lisada töölepingusse sätte, mis ütleb, et autor on andnud tööandjale loa lisada tema teostele, mis on loodud töölepingu alusel, teiste autorite teoseid, ning autor on sellega realiseerinud isikliku õiguse lubada teosele lisasid.¹²⁷

Õiguspraktikas on tekitanud küsimusi ka töösuhte enda mõiste. Autoriõigusseadus käsitleb töösuhtena otsesõnu nii töölepingut kui avaliku teenistuse lepingut (AutÕS § 32 lg 1).

¹²⁴ C.Rauda. lk 44

¹²⁵ M. Grützmacher, A-A. Wandtke, W.Bullinger § 60 Rn 1

¹²⁶ M. Rosentau. Autori isiklikud õigused. lk 663, 664

¹²⁷ M. Rosentau. Autori isiklikud õigused lk 663, 664

Kohtupraktikas on töösuhte mõistet aga tõlgendatud laiendavalt. Nimelt leidis Riigikohus, et AutÕS § 32 on kohaldatav tööfunktsiooni püsival täitmisel, mis ei pruugi seaduse mõtte kohaselt piirduda töölepinguga. Tegemist ei tohi sealjuures olla ühekordse tellimuse täitmisega.¹²⁸

Nimetatud järeldusele tuginedes peab aga olema ettevaatlik, kuivõrd seaduse tekstist selline põhimõte otseselt ei tulene ning seadus räägib siiski vaid töölepingu alusel ja avalikus teenistuses loodud teoste autoriõiguse tööandjale üleminekust.¹²⁹

Seega juhul, kui riik soovib omandada autoriõigused muu lepingu kui töölepingu või avaliku teenistuse lepingu alusel on soovitatav vaidluste vältimiseks autori varaliste õiguste ülemineku küsimused lepingus fikseerida.

Võrdluseks võib tuua, et Saksa õiguspraktikas on leitud, et füüsilistest isikutest ettevõtjaid, kes ettevõtte heaks tööd teevad ja kes on kaastatud ettevõtte tööprotsessidesse ning lähtuvad ettevõtte juhtnõõridest võidakse samuti töötajateks lugeda. Seda eelkõige siis kui nad töötavad vaid ühe ettevõtte juures ja kui neil on ettevõttes kindel töökoht.¹³⁰

Tööde osas, mille loomiseks töötaja lepingu järgi kohustatud polnud tuleb teha eristus. Kui töodel pole puutumust tööalaste ülesannetega, siis ei teki töötajal kohustust töö kasutusõigusi loovutada. Kui aga teosel on puutumus tööülesannetega ja töö on loodud töö ajal ning tööandja ressursse kasutades, siis on töötajal kohustus seda tööandjale pakkuda.¹³¹

¹²⁸ RKTkm 3-2-1-39-03 p 23

¹²⁹ K. Kurisoo, V. Kaur, P. Ant. Intellektuaalne omand. AS Äripäev. Tallinn: 2009 lk 45

¹³⁰ C.Rauda. lk 44

¹³¹ A.Nordmann Handbuch des Urheberrechts, Auflage 2. In: Löwenheim. München 2010, § 67 Rn 14

4. EMPIIRILINE UURING

4.1. Sissejuhatus, eesmärk ja valim

Riigiasutuste poolne tarkvara tellimine väliselt arendajalt on levinud praktika. Lisaks tavapärasele dokumendihaldus- ja kontoritarkvarale ning operatsioonisüsteemidele ostetakse tihti ka andmekogude asutamiseks ja kasutamiseks vajalikku tarkvara.

Uuringu eesmärgiks oli analüüsida, kuidas avalikus sektoris andmekogude loomiseks ja kasutamiseks vajaliku spetsiaaltarkvara hankimisel autoriõiguslikke küsimusi lahendatakse. Empiiriline uuring on koostatud riigihangete keskkonnas 20.01.2012-20.04.2015 avaldatud hankelepingute ja raamlepingute projektide põhjal. Uuringusse on kaasatud hankelepingute projektid, mis on riigihangete keskkonnas avaldatud kategooriates IT-teenused: nõuande-, tarkvaraarendus-, Interneti- ja tugiteenused ning Tarkvarapaketid ja infosüsteemid.

Uuringu läbi viimisel on kasutatud erinevate riigi või valitsusasutuste ja riigiasutuste hallatavate asutuste ning avalik-õigusliku juriidilise isiku või riigi kontrolli all oleva eraõigusliku juriidilise isiku riigihangete registris olevaid hankelepingute projekte, mis nägid ette andmekogu asutamiseks oleva vajaliku tarkvara soetamist või olemasoleva tarkvara edasi arendamist. Andmekoguna on uuringus käsitletud nii juba loodud andmekogu kui alles asutamisel olevat andmekogu.

Kokku käsitleti uuringus 78 lepinguprojekti.

Uuringu läbi viimisel on kasutatud Registrate ja Infosüsteemide Keskuse, Siseministeeriumi Infotehnoloogia Keskuse, Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogia Keskuse, Põllumajanduse Registrate ja Infosüsteemi Ameti, Riigi Infosüsteemi Ameti, Hariduse Infotehnoloogia Sihtasutuse, Maanteeameti, Eesti E-tervise Sihtasutuse, Raviameti, Sotsiaalministeeriumi, Riigikantselei, Aktsiaseltsi Andmevara, Tervise Arengu Instituudi, Eesti Rahvusraamatukogu, Riigimetsa Majandamise Keskuse, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi, Välisministeeriumi ja Tartu Ülikooli hankelepingute ning hankelepingutega seotud raamlepingute projekte.

Uuringu perioodi valiku tingis soov koostada uuring võimalikult ajakohaste andmete alusel kuid samas kaasata uuringusse võimalikult palju uurimismaterjali. Sealjuures on uuringusse kaasatud ainult sellised hanked, mille juures leidis intellektuaalse omandi küsimusi puudutavaid dokumente.

Suurematest IT lahenduste tellijatest jäi uuringust välja Rahandusministeeriumi Infotehnoloogiakeskus kuna sellel asutusel ei olnud hankedokumentide hulgas dokumente kus oleks kajastatud autoriõiguslikke küsimusi.

Uuringusse on kaasatud vaid lepingute projektid kuna juba sõlmitud lepingute sisu on konfidentsiaalne.

Puudutatud andmekogudeks on seejuures olnud: Ametlikud teadaanded, Elektrooniline arestimissüsteem, Täitemenetluse infosüsteem, Riigi Teataja, Karistusregister, Kohtute infosüsteem, Piirikontrolli andmekogu, KAIRI, Riiklik rahvusvahelise kaitse andmise register, Politsei ja Piirivalveameti Relvaregister, Keskkonnalubade infosüsteem, Metsaressursi arvestuse riiklik register, Eesti Looduse Infosüsteem, Veekasutuse infosüsteem, Riiklik keskkonnaseire programm, Fluoritud kasvuhoonegaase ja osoonikihti kahandavaid aineid sisaldavate toodete andmekogu, seadmete, süsteemide ja mahutite ning käitlemistoiimingute register, Põllumajandustoetuste ja põllumassiivide register, Loomade Register, Riigi infosüsteemi haldussüsteem, Eesti avaandmete teabevärv, Avalik E-Toimik, Sisseastumise infosüsteem, Teehoiu infosüsteem, Liiklusregister, Tervise infosüsteem, , Ravimiregister, Nakkushaiguste register, Terviseameti infosüsteem, Vee terviseohutuse infosüsteem, Meditsiiniseadmete andmekogu, Välisriikide ja rahvusvaheliste organisatsioonide esinduste ja nende isikkoosseisu register, Euroopa Kohtu eelotsusemenetluste ja Eesti suhtes algatatud rikkumismenetluste andmekogu, Rahvusvahelistele tsiviilmissioonidele, välisriikidesse ja rahvusvahelistesse organisatsioonidesse lähetatavate ekspertide andmekogu "Ekspert", Eesti Arengukoostöö andmebaas, Riiklik pensionikindlustuse register, Kollektiivlepingute andmekogu, Eelnõude Infosüsteem, Valimiste infosüsteem, Vähi sõeluuringute register, Eesti HIV-positiivsete patsientide andmekogu, Eesti Rahvusraamatukogu digitaalarhiiv DIGAR, Liiklusjärelevalve infosüsteem, Lennuohutuse järelevalve infosüsteem, Riiklik ehitisregister, Riiklik raudteeliiklusregister, Hobuslaste register, Seadmete ja paigaldiste andmekogu, Loomaõnnetuste register.

Uuringus analüüsiti kuidas lahendati autori varaliste ja isiklike õiguste küsimused, kellele jäi lähtekood ja kuidas oli jagatud vastutus autoriõiguslike nõuete täitmise eest. Samuti kajastab uuring seda, milliseid tingimusi seadsid lepinguprojektid osateoste kasutamisele loodava lahenduse koosseisus, kuidas oli lahendatud garantiiküsimused autoriõiguste osas ning millisena nähti ette autoriõiguste kehtivuse aeg ja territoorium.

Uuringu metoodika

Autor valis empiirilise uuringu läbi viimise meetodiks riigihangete keskkonnas avaldatud hankelepingu projektide vaatluse ning vaadeldavate dokumentide analüüsi.

Hüpotees

Autor püstitas empiirilise uuringule hüpoteesideks, et autoriõiguslikud küsimused lepinguprojektides on lahendatud kooskõlas kehtiva autoriõigusseadusega, arvestades sealjuures nii avaliku kui erasektori huve.

4.2. Tulemused. Analüüs

Erinevate asutuste lepinguprojektid, mis olid suunatud sarnasele autoriõigusliku režiimi tekkimisele erinesid üsna suures ulatuses, kuid oli ka ühiseid jooni. Võis märgata, et asutustel, mis tellisid tarkvara rohkem olid põhjalikumad lepinguprojektid ja autoriõiguslikud küsimused neis selgemalt reguleeritud.

Varaliste autoriõiguste küsimused

Uuringu üks eesmärke oli selgitada, milline autoriõiguslik regulatsioon laienes hangitavale tarkvarale. Uuringus käsitletud lepinguprojektides oli autori varaliste õiguste küsimus lahendatud ühel järgnevatest viisidest:

- loodava tarkvara varalised õigused loovutati tellijale
- varalised autoriõigused jäid jagatuks tellija ja täitja vahel
- tellitud tarkvara muutus vabaks tarkvaraks
- tellijale omandas tarkvara kasutusõiguse

Uuringus käsitletud lepinguprojektide puhul oli kõige levinum see, et varalised autoriõigused loodud tarkvarale loovutati täielikult tellijale. Selle lahenduse kasuks oli otsustatud 51 lepinguprojekti puhul. Järgnes tarkvarale vaba kasutuse litsentsi andmine (17 lepinguprojekti) ja sellele omakorda tellijale tarkvara kasutusõiguse andmine (9 lepinguprojekti). Kõige vähem leidis kasutust loodava tarkvara varaliste autoriõiguste jagamine tellija ja täitja vahel (2 lepinguprojekti).

Vaba kasutuse litsentsi puhul oli kõigis uuringus käsitletud lepinguprojektides tegemist alati Euroopa Liidu tarkvara vaba kasutuse litsentsiga.

IT lahendusi enam tellivate asutuste puhul võis märgata ka teatavat soodumust ühe või teise lahenduse kasuks. Nt Siseministeeriumi Infotehnoloogiakeskuse puhul oli tavaline, et tellija omandas kõik IT lahendustega seotud varalised õigused. IT lahendusele Euroopa Liidu vaba kasutuse litsentsi andmist eelistasid Registrate ja Infosüsteemide Keskus ja E-Tervise sihtasutus. Põllumajanduse Registrate ja Infosüsteemide Ameti lepinguprojektide puhul tuli kõige rohkem ette seda, et tarkvara litsentseeriti lihtlitsentsi alusel ning täitjale jäid kõik tarkvara varalised õigused.

Õigused ja kasutusload tarkvarale ja selle komponentidele loovutati, jagati või anti üle reeglina tarkvara vastuvõtmisel tellija poolt. Vähem leidis kasutust see, et lepinguprojektiga nähti ette õiguste üleminek lepingu hinna eest tasumisel või oli seatud õiguste ülemineku tingimuseks nii tarkvara vastu võtmine kui lepingu hinna eest tasumine.

Lepinguprojektides, millega hangiti andmekogu aluseks olevat tarkvara, nähti enamasti ette ka tarkvara testimine enne tarkvara vastu võtmist ja täitjale tasu maksmist.

Mõningates uuringus käsitletud lepinguprojektides oli autoriõiguste küsimustele testimise perioodil tähelepanu pööratud ning sätestatud, et tarkvara üleandmisega tekib tellijale esialgne litsents kasutada tarkvara sellisel viisil ja tähtajal, mis on vajalik tarkvara testimise, vastuvõtmise ja juurutamise ettevalmistamiseks.

Kommentaar:

Autoriõiguslike küsimuste lahenduse valiku puhul oli arvestatud sellega, millises valdkonnas tarkvara kasutatakse. Teatud kindlate valdkondade puhul oli tavapärane andmekogu aluseks oleva tarkvara kõigi varaliste autoriõiguste loovutamine tellijale. See on ka mõistetav kuna sellistes valdkondades nagu nt sisejulgeolek ongi avalikul sektoril huvi omada tarkvara üle võimalikult suurt kontrolli. Mõneti üllatav oli aga, et tarkvara kõigi varaliste õiguste loovutamine oli kaugelt kõige enam kasutatav mudel ja tarkvarale vaba kasutuse litsentsi andmine või tarkvara kasutamine litsentsi alusel leidsid tunduvalt vähem kasutust. Kuna riigi

eesmärk on toetada erasektori täiendavaid ärivõimalusi, tasuks tarkvara soetamisel ilmselt kaaluda senisest rohkem EUPL või lihtlitsentsi mudeli kasutamist.

Enne kui tellija saab andmekogu aluseks oleva tarkvara vastu võtta tuleb seda reeglina testida. Tarkvara testimine eeldab tarkvara kasutamist ja selleks et kasutamine enne tarkvara vastu võtmist oleks õiguspärane tuleks tellijale anda ka litsents tarkvara kasutamiseks testimise perioodil. Sellise litsentsi tekkimine tuleks sätestada ka lepingus.

Autoriõiguste piirangud tarkvara kasutamise või levitamise viiside osas

Täitjale sätestatud piirangud hankelepingu projektides

Tihti oli lepinguprojektides piiratud sellega, et kohustati täitjat loovutama tellijale kõik lepingu eseme varalised õigused ning piiranguid täitjale polnud eraldi sõnastatud.

Osades lepinguprojektides oli siiski lisatud punkt, millega keelati täitjal lepingu eseme või äravahetamiseni sarnaste teoste (tuleteatud teoste) kolmandatele isikutele pakkumine.

Päris tihti tuli ette et kuigi kõik varalised õigused loovutati tellijale anti täitjale lihtlitsents lepingu esemele või jagati autoriõigusi selliselt, et täitjal oleks õigus teha tellija soovil lepingu esemes parandusi ja edasiarendusi. Litsentsi alusel võis nt teha originaalteosest koopiaid ning luua tuletatud teoseid. Lihtlitsents oli tavaliselt piiratud garantiiperioodiga.

Tarkvara varaliste õiguste üleminek tellijale ei tähendanud siiski alati täitja poolse tarkvara kasutusõiguse piiramist tellija soovil paranduste ja edasiarenduste teostamisega. Tuli ette ka seda, et tellija omandas kõik varalised autoriõigused loodud lahendusele kuid täitjale jäi võimalus saada tähtajatu ja tasuta lihtlitsents loodud tarkvara varaliste õiguste teostamiseks. Litsentsi andmine tellijale oli aga pigem erandlik juhus.

Kommentaar:

Kui lepinguga loovutatakse kõik varalised õigused lepingu esemele ilma piiranguteta, siis pole tingimata vaja eraldi sätestada lepingu eseme ja äravahetamiseni sarnase teose (tuletatud teose) kolmandatele isikutele pakkumise keeldu. Tuletatud teose loomine ning lepingu eseme ja tuletatud teose kolmandatele isikutele pakkumine eeldab varaliste autoriõiguste teostamist ning juhul kui õigused on loovutatud ei saa selline tegevus õiguspärane olla.

Tellijale sätestatud piirangud hankelepingu projektides

Lepingu esemele Euroopa Liidu tarkvara vaba kasutuse litsentsi (EURL) hankimisel kasutati kahesugust lähenemist:

- Täitja annab lepingu esemele EURL litsentsi
- Tellija omandab autoriõigused täitjalt ja annab ise lepingu esemele EURL litsentsi

Enam leidis kasutust lahendus, kus lepinguprojektiga nähti ette, et täitja annab loodud tarkvarale Euroopa Liidu tarkvara vaba kasutuse litsentsi. Sellisel juhul oli lepinguprojektis litsentsitingimusi täpsustatud ja nähtud ette, kuidas tarkvara kasutada ja levitada tohib. Lepinguprojektide järgi lubatud järgnevad tegevused: Tellija võib teost kasutada mis tahes eesmärgil ja mis tahes viisil. Tellijal on õigus teost reprodutseerida, originaalteost muuta ja luua teosel põhinevaid tuletatud teoseid, teost või selle koopiaid üldsusele edastada, sealhulgas neid kättesaadavaks teha või eksponeerida, samuti avalikult esitada, teost või selle koopiaid levitada, teost või selle koopiaid laenutada ja rentida ja anda all-litsentse teose või selle koopiaste suhtes kehtivate õiguste kohta. Tellija võib spetsiaaltarkvara autoriõigusi teostada mistahes olemasolevas või hiljem loodud keskkonnas, toel või formaadis.

Paaril juhul leidis kasutust lahendus, et kõik varalised autoriõigused spetsiaaltarkvarale loovutati tellijale ning lepinguprojekti lisati säte, mille järgi on tellijal õigus anda omandatud tarkvarale EURL litsents selliselt, et tellija on litsentsi tähenduses litsentsiandjaks. Samuti oli ühel juhul lepinguprojekti lisatud säte, et kui tarkvara arendamise ajal töötatakse välja uued EURL litsentsi versioonid, on Tellijal õigus tarkvara litsentsida selle alusel.

Lepinguprojektid, millega tellija omandas varalised autoriõigused reeglina ei näinud ette, et autoriõiguste kasutamine oleks piiratud kasutamise või levitamise viisidega.

Litsentsilepingu alusel kasutusõiguse omandamise puhul oli lepinguprojektis nimetatud tegevused, mida tellija võib teha. Omandatud õigused olid tihtipeale ulatuslikud ning lepinguprojekt erines kõigi varaliste õiguste üleandmise lepingust vaid selle poolest, et täitjale jäi õigus lepingu eset kasutada, edasi arendada ja müüa või litsentsida kolmandatele isikutele.

Nt sooviti omandada õigust tööd kasutada, reprodutseerida, muuta, luua tuletatud teoseid, teost või selle koopiaid üldsusele edastada, sealhulgas neid kättesaadavaks teha või eksponeerida, samuti avalikult esitada. Õigus töö tulemusena valminud teost või selle koopiaid levitada, laenutada ja rentida ja anda all-litsentse. Õigus teostada õigusi mistahes

praegu tuntud või hiljem leiutatud keskkonnas, toel või formaadis, ja sellises ulatuses, nagu lubab Eesti õigus.

Kommentaari:

Tarkvara soetamisel avalikus sektoris on tellija jaoks oluline saada õigused eelkõige tarkvara kasutamise, tuletatud teoste loomise ja all-litsentside andmise osas.

Litsentside andmise õigus on vajalik nii selleks, et võimaldada tarkvarakoopiate levitamist avalikus sektoris, rahvusvaheliste koostööprojektide käivitamiseks, kui selleks, et toetada IKT sektorit täiendavate ärivõimaluste, näiteks ekspordi edendamisel, saades riigilt uute tehingute jaoks tarkvara all-litsentsi.¹³²

Piirangud lahenduse komponentidele

Seejärel uurisin kas ja kui siis millisel määral piirati lepinguprojektides tarkvarakomponentide kasutust. Tarkvarakomponentidena on silmas peetud teoseid, mida kasutatakse loodava lahenduse kui kogumikteose komponentidena.

Lepinguprojektides võis eristada järgnevaid IT lahenduste komponente:

- Üleantav tarkvara või tarkvara üleantavad komponendid – töövõtja loovutab kõik varalised autoriõigused lahendusele tervikuna (või selle teatavatele osadele) tellijale.
- Jagatav tarkvara – töövõtja annab kõik varalised autoriõigused (või osa neist) tellijale ja jätab samad õigused ka endale.
- Litsentseeritav tarkvara või komponendid – töövõtja annab tellijale enda loodud lahenduse suhtes litsentsi.
- All-litsentseeritavad tarkvara komponendid – kolmandate isikute loodud tarkvara, mida Töövõtja kasutab Lahenduse koosseisus.
- Vaba tarkvara

Lepinguprojektide lõikes kasutati jagatavaid komponente kõigest kõige vähem.

Lepinguprojektides, mis olid suunatud sarnasele autoriõigusliku režiimi tekkimisele oli komponentide kasutuse piirangute osas palju ühiseid jooni.

¹³² Tarkvaraarenduse tüüpleping – eritingimused (versioon 1.0) lk 1. Arvutivõrgus: <https://itpraktikud.eesti.ee/dokuwiki/doku.php?id=itari:toogrupid:erasektor:start> (01.04.2015)

Lepinguprojektidesse, mis nägid ette Euroopa Liidu tarkvara vaba kasutuse litsentsi andmise tarkvarale oli enamasti lisatud sätte, mis kohustas täitjat tellijat teavitama kui komponentide kasutamine toob kaasa lisatasusid või piiranguid. Selliste komponentide kasutamine oli lubatud vaid tellija nõusolekul.

Ka lepinguprojektides, mis nägid ette loodava lahenduse kõigi varaliste õiguste ülemineku tellijale võis märgata teatavaid sarnasusi komponentide kasutuse piirangute osas.

Osades lepinguprojektides oli loetletud, milliseid komponente töövõtja kasutada tohib ja jäetud välja sobimatud komponendid, nt vabatarvaralised komponendid või jagatavad komponendid. Teistes oli otsesõnu loetletud piiranguid teatud liiki komponentide kasutamisele. Nt leidus lepinguprojekte, mis kohustasid töövõtjat kinnitama, et ta eelistab tarkvara loomisel selliseid kolmandatele isikutele kuuluvaid komponente, mille kasutamisega ei kaasne täiendavaid litsentsitasusid ega piiranguid tarkvara kasutamisel või all-litsentside andmisel. Lepinguprojekt nägi ka ette töövõtja kohustuse tellijat teavitada juhul, kui ta plaanib tarkvara loomisel kasutada selliseid kolmandatele isikutele kuuluvaid komponente, mille kasutamine toob Tellijale kaasa täiendavaid litsentsitasusid või piiranguid tarkvara kasutamisel. Ilma tellija kirjaliku nõusolekuta ei tohi töövõtja tarkvara loomisel nimetatud komponente kasutada. Erand oli siin tehtud komponentidele, mille kasutamine oli ette nähtud Töövõtja hankepakkumuses.

Leidus ka mõningaid lepinguprojekte, kus nähti ette, et all-litsentseeritavaid komponente võib kasutada tarkvara koosseisus vaid juhul, kui ka nende autoriõigused loovutatakse tellijale. All-litsentseeritavate komponentide puhul jäeti täitjale vastutus ja kohustus maksta tasu komponentide autoriõiguste omandamise või litsentsimise eest ja nende hind pidi olema lepingus kajastatud.

Kahel juhul oli ette nähtud tellija õigus keelduda materjalidest, mille autoriõigusi pole võimalik üle anda.

Kuid leidus ka palju selliseid lepinguprojekte kus erinevate komponentide kasutamisele loodava lahenduse koosseisus polnud eraldi tähelepanu pööratud. Sellised lepingud nägid ette kas lihtlitsentsi andmise loodavale tarkvarale või varaliste õiguste loovutamise tellijale. Sellistes lepinguprojektides oli piiratud sellega, et kohustati tellijat loovutama kõik varalised autoriõigused lepingu esemele ning kohustatud täitjat vastutama kõigi autoriõiguste ja muude intellektuaalse omandi õiguste olemasolu, teostatavuse ja loovutatavuse eest, mis on vajalikud

Tarkvara üleandmiseks, vastuvõtmiseks ja ettenähtud kasutamiseks. Samuti sisaldus lepingus reeglina säte, et lepingu eest makstav tasu sisaldab juba kõiki autoritasusid.

Mõningatel juhtudel oli täitjal ka kohustus esitada tellijale kõigi autoriõiguste ja muude intellektuaalomandi õiguste, mis ei kuulu täitjale ega ole tekkinud täitja töö käigus, kasutamiseõigust tõendavad kinnitused.

Kommentaari:

Soovitav on lepingutes loodava lahenduse koosseisus kasutatavate tarkvarakomponentide autoriõigustele tähelepanu pöörata kuna tarkvara kui kogumikteose varalised õigused ei ole samased kogumikku kuuluvate teoste varaliste õigustega. Kogumikteose õigused võivad olla loovutatavad ka siis, kui sellesse kuuluvate osateoste õigusi ei olegi loovutatud.

Komponentide puhul on oluline et oleks antud nende tarkvarasse lülitamiseks vajalikud varalised õigused nagu õigus teoste kogumikele ja all-litsentseerimise õigus ning osateoste töötlemise õigus¹³³ ning soovitavalt tuleks vastutus nende õiguste olemasolu eest jätta täitjale.

Piirang, et täitja võib kasutada tarkvara koosseisus kolmandate isikute loodud ja/või täitjale litsentseeritud tarkvara komponente üksnes juhul, kui komponentide autoriõigused antakse tellijale üle ei pruugi aga alati täidetav olla. Seda seetõttu, et tarkvara koosseisus kasutatakse tihti teostele kommertstarkvara, mille autoriõigusi täitja loovutada ega ainulitsentsida ei saa, sest nende omandiõigus ja autoriõigused kuuluvad tarkvaratootjale mitte täitjale.

Samas oleks ilma nende komponentideta tarkvara arendus ebaefektiivne ja põhjendamatult kulukas. Näiteks .NET frameworki mingid teigid, mida tarkvaras kasutatakse vmt.¹³⁴

Lepingueseme tundmatu kasutusviis

Väga paljudes lepinguprojektides oli mõeldud ka tarkvara tundmatutele kasutusviisidele. Enamasti oli siis lepinguprojekti lisatud säte, mille nägi ette, et tellija võib täitjalt litsentsiga saadud õigusi teostada mistahes praegu tuntud või hiljem leiutatud keskkonnas, toel või formaadis, ja sellises ulatuses, nagu lubab Eesti õigus.

¹³³ Rosentau. Riigi ja kohaliku omavalitsuse. lk 5

¹³⁴ IKT sektori tarkvaraarenduslepingute täiendamise ja muutmise ettepanekud. Arvutivõrgus: https://itpraktikud.eesti.ee/dokuwiki/lib/exe/fetch.php?media=itari:toogrupid:erasektor:avalik:ikt_sektori_tarkvaraarenduslepingute_ettepanekud.pdf (02.03.2015)

Kommentaar:

Kehtiv autoriõiguse seadus tundmatutesse kasutusviisidesse puutuvat ei reguleeri kuid eelnõu järgi peab leping, millega antakse üle õigus õiguste objekti tundmatutele kasutusviisidele olema kirjalikus vormis (Eelnõu § 67 lg 2). Seega peaks tulevikus sõlmitavate lepingute puhul arvestama, et kui avalikul sektoril on soov saada õigusi ka tarkvara tundmatute kasutusviiside suhtes see alati ka lepingus sätestada.

Tarkvara lähtekood

Lähtekoodi üle andmine tellijale on oluline selleks, et tarkvara saaks vajadusel edasi arendada või parandada. Üleantav lähtekood peaks olema kommenteeritud selliselt, et tellijal oleks võimalik sellest aru saada.

Kommenteeritud lähtekoodi üle andmine oli lepingutes, mis nägid ette varaliste õiguste üle andmise või lihtlitsentsi alusel kasutamise tihtipeale ka ette nähtud. Enamasti oli ka lisatud säte, et tellija võib levitada lähtekoodi ja täitmiskoodi ning dokumentatsiooni ja selle muudatusi mistahes kolmandatele isikutele ja asutustele või siis teistele Eesti Vabariigi riigiasutustele.

Oli mõeldud ka tarkvara edasi arendamise peale lähtekoodi alusel. Nt oli sätestatud, et Tellijal on õigus luua lähtekoodi põhjal tuletatud teoseid, neid muuta, lisada neile teisi teoseid, samuti väljastada all-litsentse nii kolmandatele isikutele kui ka üldsusele, süstematiseerida ja lülitada lähtekoodi kogumikku ning kasutada lähtekoodi kollektiivse teose, audiovisuaalse teose (filmi, video jms) või andmebaasi loomiseks. Lisaks on tellijal õigus kasutada lähtekoodi eri osi ja elemente töö tulemist või selle vahetulemusest, sh lähtekoodist eraldi isegi juhul, kui need on salvestatud koos ja moodustavad ühtse terviku.

Varaliste õiguste üleminekul nähti lepingutingimustega reeglina ette, et töövõtja ei tohi tarkvara kui terviku lähtekoodi kopeerida, müüa või muul moel kasutada v.a tellija tellimusel lahenduse edasiarendamiseks või hooldamiseks.

Paaril juhul oli mõeldud ka töövõtja maksejõuetuse võimalusele ning nähtud ette, et täitja avab tellijale spetsiaaltarkvara lähtekoodi täitja maksejõuetuse puhuks või juhtudeks, kui ta ei suuda tarkvara lepingu kohaselt hooldada või vigu parandada.

Kommentaar:

Lähtekoodi osas tuleks lepingutes sätestada selle üleminek ning täitja kohustus lähtekood kommenteerida kasutades parimaid praktikaid. Lähtekoodi üleminek tellijale tuleks sätestada ka juhtudel, kus täitja ei suuda mingil põhjusel oma lepingulisi kohustusi täita.

Autori isiklikud õigused

Enamikes uuringus käsitletud lepinguprojektides, millega nähti ette spetsiaaltarkvara varaliste autoriõiguste loovutamine, jagamine või litsentsimine oli ka autori isiklike õiguste küsimusele tähelepanu pööratud.

Kõigi varaliste autoriõiguste loovutamisel avaliku sektori asutusele nähti tavaliselt ette ka täitja kohustus anda tellijale ainulitsents isiklike õiguste teostamiseks. Paaril juhul oli ette nähtud ka lihtlitsentsi andmine isiklikele õigustele.

Osades neist lepinguprojektidest oli piiratud isiklikele õigustele litsentsi andmise kohustuse välja toomisega ilma litsentsitingimusi täpsustamata. Teistes oli toodud välja isiklikud õigused, mille kasutamisest loobumist täitjalt eeldati. Lepingutes sooviti nt omandada isiklikest õigustest tulenevaid õigusi teose puutumatusel (AutÕS § 12 lg 1 p 3), teose lisadele (AutÕS § 12 lg 1 p 4) ja teose avalikustamisele (AutÕS § 12 lg 1 p 6).

Paari lepinguprojekti oli ka lisatud säte, mille järgi tellija omandas koos isiklike autoriõiguste litsentsiga ka isiklike õiguste all-litsentside andmise õiguse.

Teine, kuid mõnevõrra vähem levinud oli lahendus, kus lepinguprojektis polnud ette nähtud litsentsi isiklikele õigustele kuid oli lisatud säte, mis kohustas täitjat kinnitama, et ta on võtnud tarvitusele kõik meetmed autorite isiklike õiguste realiseerimiseks viisil, mis ei takista ega raskenda tarkvara ettenähtud kasutamist ja varaliste õiguste teostamist tellija poolt.

Mõningates lepinguprojektides oli ka säte, mis kohustas täitjat tagama, et tema Töötajad (või allhankijad) on loobunud Eesti seadusega lubatud ulatuses oma õigusest teostada autori isiklike õigusi, et Tellijale oleks võimalik anda üle autori varalisi õigusi.

Kommentaar:

Lepinguprojektides isiklike õiguste küsimustele tähelepanu pööramine on mõistlik, kuna isiklike õiguste küsimuse reguleerimata jätmine võib takistada tellijal varaliste õiguste teostamist.

Kuigi praktikas on väga levinud isiklikele õigustele litsentsi andmine, on selle juures mõningaid küsitavusi. Nimelt on kehtiva õiguse järgi vaieldav, kas ja mis ulatuses isiklike õigusi üldse litsentseerida saab kuivõrd autoriõigusseaduse järgi on need autori isikust lahutamatud.

Autoriõigusseaduse eelnõu täpsustab isiklike õiguste regulatsiooni ja sätestab, et autor võib anda nõusoleku oma isiklike õiguste teostamisest loobumiseks (Eelnõu § 11 lg 3). Praktikas tuleks litsentsi andmisele eelistada lahendust, kus isiklike õiguste teostamisest loobutakse. Seejuures tuleks lepingus kirjeldada loobumise ulatus ning avaliku sektori asutuse poolt lubatavad tegevused.

Teine küsimus, mis tõusetub isiklikele õigustele litsentseerimisega puudutab litsentsi andjat. Nimelt on isiklike õiguste litsentsi andjana lepinguprojektides nimetatud täitjat, kes reeglina on aga juriidiline isik. Siin on teatav vastuolu kehtiva seaduse ja ka seaduseelnõuga, kuna isiklikud õigused saavad kuuluda vaid füüsilistele isikutele. Seetõttu oleks korrektne lisada lepingusse täitja poole isiklike õiguste litsentsi andmise kohustuse asemel säte, mis kohustaks täitjat tagama, et tema töötajad või allhankijad on loobunud Eesti seadusega lubatud ulatuses oma õigusest teostada autori isiklike õigusi.

Päris korrektne polnud ka lepingus kasutatav termin „litsents“. Lepingut lugedes võis aru saada, et tegelikult peeti silmas isiklike õiguste all-litsentsi andmist tellijale. Lepingus eeldati, et täitja omandab oma töötajate ja alltöövõtjatele kuuluvad litsentsid autori isiklikele õigustele ning annab siis tellijale omakorda all-litsentsi autori isiklikele õigustele.

Garantiitingimused

Garantiitingimuste regulatsioon lepinguprojektides sõltub pigem asutusest kui konkreetsest lepinguprojektist. Autoriõiguslike nõuete garantiiküsimuste lahendused võib jagada 3 gruppi:

1. Lepinguprojektid, mille järgi garantiitingimused laienesid kõigile lepingu tingimustele
Antud lahendus on kõige levinum.

2. Lepinguprojektides on garantiitingimusi otsesõnu laiendatud ka nendele juhtumitele, kus lahenduse kasutamine tellija poolt on takistatud kolmandate isikute autoriõigustest või nende rikkumisest tulenevate nõuete tõttu. Sellisel juhul on lepinguprojektis ette nähtud töövõtja kohustus samadel tingimustel, nagu tehniliste vigade parandamisel, kõrvaldada lahenduse kasutamise õiguslikud takistused.

3. Lepinguprojektid, kus on viidatud, et garantiitingimused hõlmavad töö puudusi/vigu. Mida täpsemalt töö puuduseks/veaks saab nimetada ja kas see hõlmab ka autoriõiguslikke nõudeid sõltub juba konkreetsest lepinguprojektist.

4. Lepinguprojektid, mis ei näe ette garantiitingimusi.

Kommentaar:

Tarkvara omandamisel on soovitatav laiendada garantiitingimusi ka autoriõiguslike nõuete täitmisele, kuna autoriõiguslike nõuete rikkumine võib takistada tellijal lahenduse kasutamist. Garantii on aga efektiivne riskimaandamise viis ning võimaldab tellijal suhteliselt lihtsalt saada hüvitist ja vähendada lepingust tulenevaid riske.

Garantiitingimusi võib laiendada kõigile lepingutingimustele või kui nii ulatuslikku garantii pole vajalik, võiks lepingus eraldi välja tuua garantiitingimuste laienemise autoriõiguslikele kokkulepetele. Garantii ainuüksi töö puudustele jätab rohkem tõlgendamisruumi ning ei pruugi seetõttu oli niisama efektiivne.

Vastutus intellektuaalse omandi nõuete täitmise eest

Vastutus intellektuaalse omandi nõuete täitmise eest oli uuringus käsitletud lepinguprojektides eranditult jäetud täitja kanda.

Lepinguprojektides kohustati täitjat kinnitama, et talle kuuluvad varalised autoriõigused, litsentsid ja muudest intellektuaalse omandi õigused, mis on tarvilikud lahenduse kasutamiseks, töötlemiseks ja võõrandamiseks või litsentsimiseks.

Varaliste autoriõiguste loovutamisel või tarkvarale EUPL litsentsi andmisel kohustati täitjat enamasti ka kinnitama, et spetsiaaltarkvara õiguste suhtes ei ole kolmandatel isikutel nõudeid.

Mõningatel juhtudel nähti ette ka täitja kohustus esitada tellijale kõigi autoriõiguste ja muude intellektuaalomandi õiguste, mis ei kuulu täitjale ega ole tekkinud täitja töö käigus, kasutamiseõigust tõendavad kinnitused.

Levinud praktika oli, et kolmandate isikute kahjunõuete, mis tulenevad intellektuaalse omandi rikkumisest, hüvitamise kohustus jäeti täitjale. Mõningatel juhtudel oli lisatud ka sätte, et kui tellija on kohustatud lõpetama tarkvara kasutamise, kohustub töövõtja tagama tellijale kaotatud tarkvaraga samaväärse tarkvara loomise tasuta ja võimalikult lühikese aja jooksul. Mõnedes lepingutes jäeti täitjale kohustus lahendada ka kolmandate isikutega seotud autoriõiguslike vaidlused. Kuid see ei olnud kuigi levinud.

Enamikes lepingutes oli lepingutingimuste süülise rikkumise eest ette nähtud leppetrahv. Kuivõrd intellektuaalomandi sätted on osa lepingu tingimustest saab leppetrahvi nõuet kohaldada ka nende nõuete rikkumise korral. Leppetrahvi määrad olid asutuste ja projektide lõikes erinevad, maksimummäär uuringus käsitletud lepinguprojektide puhul ulatus kuni 30% lepingu kogumaksumusest.

Leidus ka lepinguid, kus leppetrahv oli otsesõnu ette nähtud lepingus sätestatud autoriõiguslike nõuete rikkumise eest.

Kommentaar:

Intellektuaalomandi nõuete täitmise eest vastutuse jätmine täitjale on mõistlik ja tellija huve silmas pidav lahendus.

Lisaks võiks tarkvara hankimisega seotud lepingutesse lisada alati ka sätte, mis kohustaks täitjat lahendama Intellektuaalse omandi õigustest tekkivad vaidlused kolmandate isikute või oma töötajate või koostööpartneritega. Samuti tuleks kolmandate isikute kahjunõuete, mis tulenevad intellektuaalse omandi rikkumisest, hüvitamise kohustus jätta täitjale. Ning juhul kui tellija on kohustatud lõpetama tarkvara kasutamise, kohustama töövõtjat tagama tellijale kaotatud tarkvaraga samaväärse tarkvara loomise tasuta ja võimalikult lühikese aja jooksul.

Tarkvaraarenduse tüüplepingu eritingimustes on maksimaalseks leppetrahvisummaks, mida pool saab lepingust tuleneva kohustuse rikkumise eest nõuda 25% leppetrahvi aluseks oleva

rikkumise hetkeks teostatud ja töös olevate tööde etappide maksumusest lähtudes kehtivast projektiplaani. Leppetrahvide kogusumma on piiratud 25%-ga lepingu kogumaksumusest.¹³⁵

Territoorium ja aeg

Lepinguprojektides, millega nähti ette spetsiaaltarkvara varaliste õiguste üleminek täitjalt tellijale oli tihtipeale sätestatud ka kohustus anda tellijale litsents isiklike autoriõiguste kasutamiseks. Reeglina oli litsentsi kehtivuse ajaks autoriõiguste kehtivuse aeg ning territooriumiks kogu maailm, mõningatel juhtudel ka Euroopa Liit ja Euroopa Majanduspiirkond.

Ka varaliste õiguste puhul oli lepinguprojektides reeglina litsentsi kehtivuse aega ja territoorium välja toodud. Enamasti oli kehtivuse ajana toodud autoriõiguste kehtivuse aeg. Kasutust leidsid veel ka 75a, 90a, 99a ning tähtajatu. Territooriumiks oli enamasti kogu maailm või Euroopa Liit ja Euroopa Majanduspiirkond, harvem Eesti Vabariik.

Kommentaar:

Õiguste kehtivuse aeg ja territoorium on olulised lepingutingimused ja need peaksid kõigis lepingutes alati määratletud olema.

Tähtajatu litsentsi asemel võiks eelistada tähtajalist, mis on piiratud autoriõiguste kehtivuse ajaga. Seda seetõttu, et tähtajatu litsentsileping on üles öeldav aastase etteteatamistähtajaga. (VÕS § 374) ning tellija huvid on kindlamalt kaitstud tähtajalise litsentsilepinguga.

Omandiõigus andmekandjale

Enamikes lepingutes oli ettenähtud ka materiaalse andmekandjate, mille vahendusel tellijale tarkvara või selle komponendid, lähtekood ja dokumentatsioon edastatakse, omandiõiguse ülemine.

Kommentaar

Omandiõigus andmekandjale, mille vahendusel tarkvara reprodutseeritakse, läheb üle teose kasutajale ainult autorilepingus otseselt ettenähtud juhul (AutÕS § 57 lg 1), seetõttu tuleks materiaalse andmekandja omandiõiguse üleminek, kui selleks vajadus on alati ka lepingus sätestada. Andmekandjal võib olla õiguslik tähendus kuna teose seaduslik koopia võib olla identifitseeritav materiaalse kandja ja sellel leiduvate märgiste alusel.¹³⁶

¹³⁵ Tarkvaraarenduse tüüpleping – eritingimused (versioon 1.0) lk 2. Arvutivõrgus: <https://itpraktikud.eesti.ee/dokuwiki/doku.php?id=itari:toogrupid:erasektor:start> (01.04.2015)

¹³⁶ M. Rosentau. Infotehnoloogilise loomingu olemus. lk 181

5. KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli uurida mitmeid teoreetilisi ja praktilisi autoriõiguslikke probleeme, mis digitaalsete andmekogude asutamisel ja arendamisel tekkida võivad. Autor püstitas töö koostamisel kaks hüpoteesi. Esimene hüpotees oli, et kehtiv autoriõiguse regulatsioon võimaldab lahendada autoriõiguslikud küsimused, mis avalikul sektoril digitaalsete andmekogude aluseks oleva IT loomingu osas tekivad.

Teine hüpotees oli, et andmekogude aluseks oleva tarkvara hankimisel lahendatakse autoriõiguslikud küsimused kooskõlas kehtiva autoriõigusega, arvestades sealjuures nii era- kui avaliku sektori huve.

Magistritöö koostaja jõudis järelduseni, et hüpoteesid leidsid kinnitust osaliselt.

Digitaalsete avalike andmekogude puhul tekib seos autoriõigustega peamiselt seetõttu, et andmekogu aluseks oleva IT loomingu puhul on tegemist autoriõiguste või autoriõigustega kaasnevate õiguste kaitse objektiga. Andmekogu võidakse luua olemasoleva andmebaasi alusel, samuti jäävad autoriõiguse kaitse objektideks andmekogu kasutamiseks vajalikud teosed nagu arvutiprogrammid ja graafiline kasutajaliides.

Avalik sektor omandab autoriõigused digitaalsete andmekogude aluseks olevale IT loomingu autorilepingu alusel või tulenevalt seadusest. Seejuures võib avalik sektor tellida tarkvara välistelt arendajatelt või teostada tööd asutuse siseselt.

Peamised autoriõiguslikud probleemid, mis digitaalsete avalike andmekogude asutamise ja arendamise juures tekivad on seotud tarkvara varaliste autoriõiguste omandamisega ning sellega, kuidas tagada, et autori isiklikud õigused ei takistaks varaliste õiguste teostamist.

Kehtiv autoriõigusega regulatsioon on isiklike ja varaliste autoriõiguste osas segadust tekitav kuna need kattuvad osaliselt. Olukord paraneb autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seaduse eelnõu vastuvõtmisel. Autoriõiguse seaduse eelnõu muudab regulatsiooni, mille alusel andmekogu aluseks oleva IT loomingu autoriõiguslike küsimusi lahendatakse selgemaks. Autoriõigusega eelnõuga muudetakse teose töötlemise ja muutmise õigus, mis seni oli hõlmatud nii isiklike kui varaliste autoriõigustega, ainult varaliseks autoriõiguseks kaotades kollisioon isiklike ja varaliste autoriõiguste vahel.

Kehtiv autoriõigusega seadus on segadust tekitav ka selles osas, kas autori isiklike õiguse litsentsimine, mida praktikas IT loomingu hankimisel palju kasutatakse, on kooskõlas seadusega. Ka selles osas toob selguse autoriõigusega eelnõu, mis sätestab otsesõnu autori võimaluse loobuda isiklike õiguste teostamisest.

Töö- või teenistussuhtes loodud IT loomingu puhul on avaliku sektri huvid autoriõiguste osas seaduse alusel paremini kaitstud kui tarkvara hankimisel välistelt arendajatelt. Reeglina lähevad otseste tööülesannete käigus loodud teoste varalised autoriõigused üle tööandjale. Kehtiv autoriõiguse seadus kehtestab programmeerijate tööle erisuse võrreldes teiste töötajatega. Kehtiv seadus tagab tööandjale tööülesannete käigus loodud arvutiprogrammi või andmebaasi osas ainulitsentsi, varalised õigused tööandjale üle ei lähe. Autoriõiguse seaduse eelnõu kaotab selle ereandi, tagades tööandjale tugevama autoriõigusliku kaitse ka andmebaaside ja arvutiprogrammide osas.

Digitaalse andmekogu aluseks oleva tarkvara hankimisel leiab praktikas kõige enam kasutust tarkvara kõigi varaliste autoriõiguste loovutamine avaliku sektori asutusele. Kuigi riigi infosüsteemide baaskomponentide ning riigikaitse, sisejulgeoleku või küberturbe kaalutlustel on nende omandamine põhjendatud, tuleks senisest enam kaaluda alternatiivsete lahenduste nagu EUPL või lihtlitsentsi mudeli kasutamist. Seda seetõttu, et tarkvara litsentsimine on enamasti odavam kui autoriõiguste omandamine ning toetab ka erasektori ärivõimalusi.

IT loomingu varaliste õiguste loovutamisel avaliku sektori asutusele on praktikas tavapärane, et autori isiklike õiguste osas antakse sellele asutusele ainulitsents nende kasutamiseks. Seejuures ei täpsustata tihtipeale litsentsi ulatust vaid sätestatakse üldine litsentsi andmise kohustus. Kehtiva seaduse alusel on isiklikele õigustele litsentsi andmise kooskõla autoriõigusseadusega aga küsitav. Ka autoriõigusseaduse eelnõu ei näe ette isiklikele õigustele litsentsi andmist vaid võimaldab autoril loobuda isiklike õiguste teostamisest. Praktikas tuleks litsentsi andmisele eelistada lahendust, kus isiklike õiguste teostamisest loobutakse. Seejuures tuleks lepingus kirjeldada loobumise ulatus ning avaliku sektori asutuse poolt lubatavad tegevused.

Kuigi praktikas on levinud see, et litsentsi andmist isiklikele autoriõigustele nõutakse täitjalt, on kehtiva seaduse ja autoriõigusseaduse eelnõuga rohkem kooskõlas lahendus, mille järgi isiklike õiguste kasutamisest loobuvad teose loonud füüsilised isikud, sest täitja, kes on enamasti juriidiline isik ei saa olla isiklike autoriõiguste omaja.

Andmekogu aluseks oleva tarkvara puhul on enamasti tegemist kogumikteosega. Andmekogu edasi arendamisel tuleb arvestada sellega, et uue tarkvara autoriõiguslik lahendus sobiks kokku olemasoleva tarkvara autoriõiguste lahendusega. Praktikas levinud piirang, et täitja võib kasutada tarkvara koosseisus kolmandate isikute loodud ja/või täitjale litsentseeritud tarkvara komponente üksnes juhul, kui komponentide autoriõigused antakse tellijale üle ei pruugi aga alati täidetav olla. Seda seetõttu, et tarkvara koosseisus kasutatakse tihtipeale

kommertstarkvara, mille autoriõigusi täitja loovutada ega ainulitsentsida ei saa, sest nende omandiõigus ja autoriõigused kuuluvad tarkvaratootjale mitte täitjale.

Praktikas levinud lahendus, et vastutus intellektuaalomandi nõuete täitmise eest jääb täitjale on mõistlik ja tellija huve silmas pidav lahendus. Tarkvara hankimisega seotud lepingutesse võiks lisada ka sätte, mis kohustaks täitjat lahendama Intellektuaalse omandi õigustest tekkivad vaidlused kolmandate isikute või oma töötajate või koostööpartneritega. Samuti tuleks kolmandate isikute kahjunõuete, mis tulenevad intellektuaalse omandi rikkumisest, hüvitamise kohustus jätta täitjale.

6. STATE AS COPYRIGHT HOLDER OF DIGITAL DATABASES

Summary

This paper analyses legal situation of digital public sector databases in Estonia on the point of view of copyright law.

The author of the paper formed two main research questions. Firstly, is the existing legal framework of copyright law effective to ensure legal transparency and necessary protection to the chief or authorised processor of the public database? Secondly, how copyright issues concerning public databases are resolved in practice?

Theoretical part of the paper concentrates on Estonian, European and International law and Estonian and European court cases. The empirical analysis is based on the analysis on draft agreements uploaded to public procurement register that concern public sector databases and address copyright issues.

The purpose of this paper is to identify how public sector databases fall within the scope of copyright, what copyright related problems may arise while developing a public sector database and how best to avoid these problems according to copyright law.

First chapter of the paper gives an overview of how copyright affects public databases and what is the present legal framework for protecting databases, computer programs and graphic user interfaces. Copyright affects public databases mainly because computer programs which are used in the making or operation of a database are being protected by copyright as literary works. A public database may also contain works that are protected by copyright and these works remain objects of copyright even if they are included into a public database. A public database can also be created out of an existing database which is treated as a class of literary work and therefor falls under the protection of copyright law or which is protected by the rights of makers of databases that prohibit the extraction or reutilization of any database in which there has been a substantial investment in either obtaining, verification, or presentation of the data contents. A graphic user interface allows users to interact with a public database. Such an interface is not a form of expression of a computer program and cannot therefore be protected by copyright as a computer program. Such an interface can be protected by copyright as a work if that interface is its author's own intellectual creation.

Second chapter of the paper concentrates on content of copyright and on the issues concerning use of works by other persons. The chapter gives an overview of legal framework of author's moral and economic rights and on the rights of makers of databases. According to Estonian copyright law the moral rights of an author are non-transferable and therefore the possibility to give public sector a licence to execute author's moral rights is disputable. By going beyond the standards on article 6bis of Bern Convention the Estonian Copyright Act and makes the distinction between author's moral and economic rights difficult.

The new but not yet valid Estonian Copyright Act provides many positive changes to ensure legal transparency concerning author's moral and economic rights by making the distinction between those rights much more clear and by stating that the author may abandon the exercise of moral rights.

The software needed for a public database can be developed in-house under an employment contract or in the public service. In that case the economic rights of the author to use the work for the purpose and to the extent prescribed by the duties shall be transferred to the employer. The current Copyright Act makes an exception for computer programs and databases stating, that the employer will have an exclusive licence to exercise all economic rights. The new Copyright Act however removes that exception.

Software for public databases is often procured from external providers. In that case public sector obtains author's patrimonial rights with an author's contract or with a licence.

Third chapter analyses how copyright issues concerning public databases are solved in practice. This chapter analyses how state or legal person in public law or person in private law performing public duties obtains the right to use software needed for public database. The analysis concluded that in most author's contracts the author's economic rights were transferred to public sector. The use of economic rights was usually unlimited and author's moral rights were exclusively licenced to public sector.

The EUPL licence and the non-exclusive licence were also a quite often used.

A public database is usually a collection of works and the licences of these works must be compatible. Commercial software is often used as part of database software. In that case however author's economic rights can't be transferred nor can an exclusive licence be given to public sector.

7. KASUTATUD ALLIKAD

Kasutatud kirjandus

1. H.-J. Ahrens, M.-R. McGuire. Model Law for Intellectual Property. A Proposal for German Law Reform – Abbreviated English Edition. Sellier european law publishers GmbH, Munich 2013.
2. T.Cook. The Restricted Acts of Reproduction and Distribution in EU Copyright Law. Journal Of Intellectual Property Rights. 2015, Volume 20.
3. C.Easton. Website accessibility and the European Union: citizenship , procurement and the proposed Accessibility Act. International Review of Law, Computers & Technology. Routledge Taylor & Francis Group 2013. Volume 27
4. Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. 2012. Arvutivõrgus: <http://www.pohiseadus.ee/ptk-2/pg-39> (12.03.2015)
5. Eesti entsüklopeedia. – Arvutivõrgus: <http://entsyklopeedia.ee/artikkel/infos%C3%BCstem> (10.04.2014)
6. M.Gillen. The software Proteus – UsedSoft changing our understanding of software as „saleable goods“ International Review of Law; Computers & Technology; 2014. Volume 28
7. K. Gracz, P. D. Filippi Regulatory failure of copyright law through the lenses of autopoietic systems theory. International Journal of Law and Information Technology. Oxford Journals: 2014 volume 4.
8. M. Grützmacher, A-A. Wandtke, W.Bullinger, Praxiskommentar zum Urheberrecht, 3 Auflage, München: 2009, § 69a Rn 8.
9. H.Haav, A.Kalja. Databases and Information Systems II. Kluwer Academic Publishers London: 2002
10. T. Hart, L. Fazzani. Intellectual Property Law. Creativ Print & Design Wales, Ebbw Val: 2004
11. M.E.Hobart, Z.S.Schiffman. Information ages – Literacy, Numeracy, and the Computer Revolution. The Johns Hopkins University Press. Baltimore: 1998
12. J.A. Hoffer, M.B.Prescott, F.R.McFadden. Modern Database Management. Eight edition. Pearson Education Inc., Upper Saddle River New Jersey 2007
13. T.Hoffmann, A.Kelli, A.Varv. Abstraktsioonipõhimõtte Eesti ja Saksa intellektuaalse omandi õiguses. Juridica 2012 nr 7

14. H.Hubmann, M.Rehbinder. Urheber- und verlagsrecht. C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung München: 1995
15. L.Jents. Autoriõiguse piirangute roll ja tähendus tänapäeva ühiskonnas. Juridica 2012. nr 7
16. S. Karapapa Reconstructing Copyright Exhaustion in the Online World Intellectual Property quaterly Sweet & Maxwell 2014.
17. A. Kelli, P. Lätt, H. Pisuke. Intellektuaalse omandi kaasuste kogumik. Tallinna Raamatutrükikoda. Tallinn:2008.
18. A.R.Klett, M.Sonntag, S.Wilske. Intellectual Property Law in Germany. München: 2008 Verlag C.H. Beck
19. K. Kurisoo, V. Kaur, P. Ant. Intellektuaalne omand. AS Äripäev.Tallinn: 2009
20. K. E. Maskus, J. H. Reichman. International Public Goods and Transfer of Technology. Camebridge University Press. Cambridge: 2005.
21. A.Nordmann Handbuch des Urheberrechts, Auflage 2. In: Löwenheim. München: 2010
22. H. Pisikue. Autoriõiguse alused. Advokaadibüroo KPMS & Partnerid. Tallinn: 2006.
23. H.Pisuke. Autoriõiguse seaduse eesmärk ja ülesanded. Juridica 2012 nr 7
24. H.Pisuke. Eesti on Berni konventsiooni liige. Eesti Jurist 1994 nr 11
25. C.Rauda. Recht der Copmputerspiele Verlag C.H. Beck München: 2013
26. M. Rosentau. Autori Isiklikud õigused. Juridica 2007 nr 9
27. M. Rosentau Intellektuaalse omandi õigused infotehnoloogia valdkonnas. Infotehnoloogilise loomingu olemus Juridica 2008 nr 3.
28. M. Rosentau Intellektuaalse omandi õigused infotehnoloogias. Autori varalised õigused; Juridica 2010 nr 10.
29. TEA entsüklopeedia. 2. köide. Tea kirjastus. Tallinna Raamatutrükikoda 2009
30. Tea entsüklopeedia Tea kirjastus. Tallinna Raamatutrükikoda 2013. 10. köide
31. E.Tikk, A.Nõmper. Informatsioon ja õigus. Juura. Tallinn: 2007.
32. E. Vasemäe. Autoriõiguste ja autoriõigusega kaasnevate õiguste jätkusuutlik ja kollektiivne teostamine. Tartu Ülikooli kirjastus. Tartu: 2014.
33. S. Vouden Apis, Databases and EU law Intellectual property quaterly 2011 Issue 2.

Kasutatud normatiivaktid

34. Autoriõiguse seadus. – RT I 1992, 49, 615 – RT I, 29.10.2014, 4

35. Avaliku teabe seadus. – RT I 2000, 92, 597 – RT I, 12.07.2014, 33
36. Berni kirjandus- ja kunstiteoste kaitse konventsioon. – RT II 1994, 16, 49
37. Eesti Vabariigi Maailma Kaubandusorganisatsiooni Asutamislepinguga (Marrakeši lepinguga) ühinemise protokollu ratifitseerimise seadus. RT II 1999, 22, 123
38. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 11. 03.1996. a. direktiiv 96/9/EÜ andmebaaside õigusliku kaitse kohta. – EÜT L 77, 27.3.1996 lk 20-28 (eestikeelne eriväljaanne: ptk 13, kd 015, lk 459 – 467)
39. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 23.04.2009 direktiiv 2009/24/EÜ arvutiprogrammide õiguskaitse kohta. – ELT L 111, 5.5.2009, lk 16—22
40. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 14. 05.1991. a direktiiv 91/250/EMÜ arvutiprogrammide õiguskaitse kohta. – EÜT L 122, 17.5.1991, lk 42—46 (eestikeelne eriväljaanne: ptk 17, kd 1, lk 114 – 118)
41. Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29.10.1993.a direktiiv 93/98/EMÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste kaitse tähtsaja ühtlustamise kohta. – EÜT L 290, 24.11.1993, lk 9—13 (eestikeelne eriväljaanne: ptk 17, kd 1, lk 141 – 145)
42. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv 2001/29/EÜ 22. mai 2001. aasta autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas EÜT L 167, 22.6.2001, lk 10—19 (eestikeelne eriväljaanne: ptk 17, kd 1, lk 230 – 239)
43. European copyright code. Arvutivõrgus:
<http://www.copyrightcode.eu/index.php?websiteid=3> (10.02.2015)
44. Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping (RT II 1999, 22, 123)
45. Maailma Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni autoriõiguse lepingu ratifitseerimise seadus RT II 2006, 14
46. Põhiseadus – RT 1992, 26, 349 – RT I, 27.04.2011, 2
47. Tsiviilseadustiku üldosa seadus – RT I 2002, 35, 216 – RT I, 13.03.2014, 103
48. Gesetz über Urheberrecht und verwandte Schutzrechte (Urheberrechtsgesetz). Bundesgesetzblatt 1965. Verfügbar: <http://www.gesetze-im-internet.de/urhg/BJNR012730965.html#BJNR012730965BJNG004201377> (22.03.2015)
49. Võlaõigusseadus – RT I 2001, 81, 487 – RT I, 11.04.2014, 13

Kasutatud kohtupraktika

50. Euroopa Kohtu otsus Fixtures Marqueting Ltd vs Organismos prognostikon agonon podosfairou AE. C-444/02
51. Euroopa Kohtu otsus Fixtures Marketing Ltd vs Oy Veikkaus Ab. C-46/02
52. Euroopa Kohtu otsus Fixtures Marketing Ltd vs Svenska Spel AB C-338/02
53. Euroopa Kohtu otsus Bezpečnostní softwarová asociace – Svaz softwarové ochrany vs Ministerstvo kultury. C 393/09
54. Euroopa Kohtu otsus Football Dataco Ltd, Scottish Premier League Ltd, Scottish Football League, PA Sport UK Ltd vs Sportradar GmbH, Sportradar AG. C173/11
55. Euroopa Kohtu otsus Kohtuasjas C-466/12 Nils Svensson, Sten Sjögren, Madelaine Sahlman, Pia Gadd versus Retriever Sverige AB
56. Euroopa Kohtu otsus The British Horseracing Board Ltd jt vs William Hill Organization Ltd. C-203/02
57. Euroopa Kohtu Kohtujuristi ettepanek Bezpečnostní softwarová asociace – Svaz softwarové ochrany C-393/09
58. Euroopa Kohtu otsus UsedSoft GmbH vs Oracle International Corp. C128/11
59. Euroopa Kohtu otsus kohtuasjas nr C-545/07 Apis-Hristovich EOOD versus Lakorda AD
60. Riigikohtu otsus 6. juunist 2012. a kohtuotsus asjas nr 3-2-1-71-12
61. Riigikohtu otsus 13. detsembrist 2006. a kohtuotsus asjas nr 3-2-1-124-06
62. Riigikohtu otsus 23. maist 2003. a kohtuotsus asjas nr 3-2-1-39-03
63. Riigikohtu otsus 9. detsembrist 2009. a kohtuotsus asjas nr 3-2-1-104-09
64. Riigikohtu otsus 20. juunist 2007. a kohtuotsus asjas nr 3-2-1-67-07
65. Riigikohtu otsus 14. jaanuarist 2013. a kohtuotsus asjas nr 3-1-1-112-12
66. Ringkonnakohus 12. jaanuarist 2007. a kohtuotsus asjas nr 2-04-845

Muud allikad

67. Autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seadus. Eelnõu 01.02.2014.
Arvutivõrgus:
https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/autorioiguse_seaduse_eelnou_0.pdf (13.04.2015)
68. Autoriõiguse ja autoriõigusega kaasnevate õiguste seadus. Eelnõu seletuskiri.
2.02.2014 Arvutivõrgus:

- https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/autorioiguse_seaduse_seletuskiri_0.pdf (13.04.2015).
69. IKT sektori tarkvaraarenduslepingute täiendamise ja muutmise ettepanekud.
Arvutivõrgus:
https://itpraktikud.eesti.ee/dokuwiki/lib/exe/fetch.php?media=itari:toogrupid:erasektor:avalik:ikt_sektori_tarkvaraarenduslepingute_ettepanekud.pdf (02.03.2015)
70. P. Raspel. Andmebaasisüsteemide alused. – Arvutivõrgus:
<http://enos.itcollege.ee/~priit/E-kursus%20%28I%20245%29%20AB-de%20alused/>
(01.01.2014)
71. Riigi infosüsteemi teejuht. – Arvutivõrgus: <https://www.ria.ee/teejuht/moisted>
(01.01.2015)
72. M. Rosentau Riigi ja kohaliku omavalitsuse asutuste poolt tellitava arvutitarkvara autoriõiguste omandamise, litsentseerimise ja teenusepõhise kasutuse põhimõtted. 2008 Arvutivõrgus:
https://www.osale.ee/konsultatsioonid/files/consult/99_AITP%20vers%201-0.doc
(20.04.2015)
73. Tarkvaraarenduse tüüpleping – eritingimused (Versioon 1.0) Arvutivõrgus:
<https://itpraktikud.eesti.ee/dokuwiki/doku.php?id=itari:toogrupid:erasektor:start>
(02.03.2015)
74. H.Vallaste. E-Teatmik. 2000. Arvutivõrgus:
<http://www.vallaste.ee/index.htm?Type=UserId&otsing=1919> (01.02.2015)

8. KASUTATUD LÜHENDITE LOETELU

AutÕS –	autoriõiguse seadus
AvTS –	avaliku teabe seadus
BGB –	Bürgerliches Gesetzbuch
PS –	Põhiseadus
RK –	Ringkonnakohus
RKTKm –	Riigikohtu tsiviilkolleegium
TRIPS –	intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping
UrhG –	Urhebergesetz
TsÜS –	tsiviilseadustiku üldosa seadus
VÕS –	võlaõigusseadus
WIPO –	ülemaailmse intellektuaalse omandi organisatsioon

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Rünga Bogdanov,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose Riik digitaalsete andmekogude autoriõiguste omanikuna,

mille juhendaja on Mario Rosentau

- 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
 3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, 4.05.2015